

DE OORLOG, 21 september 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27823]

[Maandag 21 September 1914]

Inhoudsopgave 21 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27823]	1
DE OORLOG	3
De vredesvraag.	3
Op het Westelijk oorlogstooneel.	3
De strijd in Noord-Frankrijk.	3
De slag in Frankrijk.	4
Engelsche berichten.	4
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	4
Duitsche successen in het Oosten.	4
Russisch communiqué.	4
Oostenrijksch bericht.	4
De Russen in Galicië.	4
In Galicië.	5
DUI TSCHLAND.	5
Duitschland en de neutraliteit van Zwitserland.	5
Bethmann Hollweg ca. Sir Edward Grey.	5
Een bezoek aan een lazaret.	5
Arbeid voor krijgsgevangenen.	6
Duitschland en de Engelsche troonrede.	6
Een wetenschappelijke getuigenis.	6
Tegenspraak.	7
FRANKRIJK.	7
De kathedraal van Reims gebombardeerd.	7
De stemming in Parijs.	7
Een mislukte spoorwegaanslag.	7
BELGIE.	7
Rapport der Belgische Commissie.	7
Nieuwe gevechten in België.	8
Om en bij den strijd.	9
De Belgische vlag te Brussel.	10
Japan en Duitschland.	10
RUSLAND.	10
Een revolutionair over den toestand.	10
De geboeide generaal.	11
ROEMENIË.	11
Rumenië en Bulgarije.	11
OOSTENRIJK.	11
Henry Sienkiewicz.	11
Uitwisseling van lijsten van krijgsgevangenen.	11
Oostenrijk-Italië.	12
ITALIË.	12
De houding van Italië.	12
Als het spookt aan de grenzen. III.	13
ENGELAND.	15
Een batterij gevraagd per advertentie.	15
AFRIKA.	15
Op het Victoria Nyanzameer.	15
PERZIË.	15
Russen en Duitschers te Tebriz.	15
Nederland en de Oorlog.	15
Steun voor de uitgewekenen uit België.	15
Russische onderdanen in Nederland.	16
De Zwitsersche trein.	16
Op het Westelijk oorlogstooneel.	16
Geen verandering.	16
De Franschen in Boven-Elzas.	16
Geen Vrede.	16
Engelsch schip gezonken.	16
Sven Hedin.	17
Ernstige vechtpartij.	17

Naspeuringen van Paul Theelen: 21 september 1914

De Engelsche handelsoorlog.	17
Britsche octrooien en buitenlandsche octrooihouders.	17
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27823]	19
DE OORLOG	19
De algemeene toestand.	19
De vredesvraag.	21
Op het Westelijk oorlogstooneel.	21
De slag aan de Aisne.	21
Een ooggetuige van den slag bij Soissons.	21
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	25
De generaals Auffenberg en Dankl.	25
Uit het verre Oosten.	25
Zes Engelsche schepen buit gemaakt.	25
Op de Kameroen-rivier.	25
Op Zee.	25
Hulpkruisers in actie.	25
ENGELAND.	26
De voorgeschiedenis van den oorlog.	26
FRANKRIJK.	27
Kardinaal Amette te Parijs. - Heldendaden.	27
Harakiri.	30
Actie tegen den Duitschen linkervleugel?	30
Bordeaux regeeringszetel.	30
België en de Triple Entente.	30
De Duitschers in Frankrijk.	30
DUITSCHLAND.	31
In den slag.	31
BELGIË.	31
Dwaze berichten.	31
OOSTENRIJK.	32
Keizer Franz Joseph.	32
NOORWEGEN.	32
De neutraliteit van Noorwegen.	32
ROEMENIË.	32
Roemenië neemt maatregelen.	32
Op het Westelijk oorlogstooneel.	32
De kathedraal van Reims gebombardeerd.	32
De Duitsche lezing van de slag aan de Aisne.	32
Op Zee.	33
Het zeegevecht bij Dar-es-Salaam.	33
FRANKRIJK.	33
Het bezoek van Sembat en Briand aan Parijs.	33
BINNENLAND.	33
De ontwikkeling van het bedrijfsleven hier te lande.	33
Suiker en regen.	34
Nederland en de oorlog.	34
De "Rijndam".	34
Visscherij en oorlog.	34
Onbruikbaar maken van levensmiddelen.	34
Goederen uit Duitschland.	35
Engelsche vluchtelingen.	35
Als spion gearresteerd.	35
Tehuis voor Belgische kinderen.	35
WETENSCHAP.	36
De uitkomsten der waarnemingen van de zonsverduistering van 21 Augustus.	36
BEURS EN NIJVERHEID.	36
De Londensche Beurs.	36
De Duitsche oorlogsleening.	36
Duitsche banken.	37
Het Engelsche Prijzenhof.	37
De Oostenrijksch-Hongaarsche Bank.	38
De handelsoorlog.	38
Zilver.	38
Couponbetalingen.	38
Oogstberichten.	38
Suiker.	38

5

EDITIE VAN 2 UUR. OCHTENBLAD.

DE OORLOG

10 **De Vredesvraag. — De Kathedraal van Reims gebombardeerd. — Engelsche en Fransche rapporten. — Een mislukte spoorweg-aanslag.**

De vredesvraag.

15 Over de vraag, of Duitschland bereid is vrede te sluiten, die door het Reuter-telegram uit Washington aan de orde is gesteld, wordt door de "Westm. Gazette" het volgende medegedeeld: President Wilson heeft aan den Duitschen Rijkskanselier de vraag gesteld, of de Deutsche Keizer bereid zou zijn de vredesvraag te overwegen. Daarop heeft de president der V. S. van den heer Von Bethmann Hollweg een niet-verbindend antwoord ontvangen. De correspondent van Reuter te Washington meldt, dat 20 er niets in het antwoord is, waaruit men kan afleiden, dat de vraag aan den keizer is voorgelegd. De correspondent van de "Evening World" zegt, dat president Wilson een antwoord van den Duitschen Rijkskanselier ontving. President Wilson weigerde zich over den inhoud van het antwoord uit te laten. De correspondent voegt daaraan toe: Op grond van inlichtingen van de hoogste diplomatieke autoriteit is de houding van den 25 Keizer de volgende: 1o. Duitschland zou gaarne bemiddelingsvoorstellen in overweging nemen, maar wordt daarin belet door de houding van Engeland. 2o. Duitschland zal den strijd niet eindigen, zoolang Engeland verklaart, dat de strijd tot het uiterste moet worden voortgezet. 3o. Duitschland kan de bemiddelingsvoorstellen over vrede alleen overwegen, als de bondgenooten geneigd zijn een gelijke verzoenende en overwegende 30 houding aan te nemen. 4o. Moet de strijd tot het uiterste worden voortgezet, zooals Engeland dagelijks verklaart, dan zal Duitschland, den strijd voortzetten. Zoo de bondgenooten besloten zijn het te vernietigen en verbrokkelen, zal het strijden tot den laatsten man. 5o. Zoo de wereld hoopt op ontwapening dan is de vernietiging van Duitschland wel de laatste weg om die te verkrijgen: een vernietigd Duitschland zal 35 het tijdvak na de Napoleontische oorlogen herhalen, en iedere man, ieder kind, iedere kat en iedere hond in het Rijk wapenen voor de revanche. 6o. Duitschland is bereid te verklaren, dat de oorlog onbeslist is gebleven. Zulk een oplossing, meent het, zal het best leiden tot den toekomstigen vrede is Europa en tot ontwapening. Volslagen overwinning op eenige zijde zou niet leiden tot stabiele toestanden.

40 Er zijn drie voorwaarden voor Duitschland's geneigdheid om vredesonderhandelingen te overwegen: 1o. Er moet iets meer besliste worden aangeboden, dan de goede diensten van de Vereenigde Staten alleen. Hoewel de goede bedoelingen van de regeering te Washington waardeerd, wijst Duitschland er op, dat het aanbod geenerlei toezegging bevat van de bondgenooten. Engeland moet afstand doen van den eisch, dat de strijd 45 tot het uiterste zal worden gevoerd, tot algeheele vernietiging van Duitschland. Zoolang die houding wordt aangenomen zal Duitschland gedwongen zijn alle vriendschappelijke aanbiedingen af te slaan. 2[o]. Duitschland in Europa moet niet worden verbrokkeld. Terwijl over de koloniën onderhandelingen kunnen worden gevoerd, moet het Deutsche Rijk intact blijven. 3o. Duitschland moet in de toekomst door de 50 mogendheden, die het omringen, ongemoeid worden gelaten. Iedere man in het Rijk meent ernstig en eerlijk dat de oorlog is een strijd van zelfverdediging tegen de vijandelijke bedoelingen van Rusland, Frankrijk en Engeland. Leven en laten leven is de staatkunde die Duitschland wenscht dat zijn vijanden in het oog zullen houden. Het vriendschappelijk aanbod van Amerikaansche bemiddeling wordt door Duitschland 55 afgewezen, wijl er geen zekerheid bestaat dat de bondgenooten dit zullen overwegen." Da "Times"-correspondent zegt hieromtrent: "De lezing van het Deutsche antwoord door de "Evening World" komt volkomen overeen met de mededeeling die graaf Bernstorff aan zijn vriend deed. De meeningen erover loopen echter ver uiteen. Sommigen, die met den gezant hebben gesproken, meenen er uit te moeten afleiden de erkenning, dat 60 Duitschland den strijd verloren heeft; anderen beschouwen het echter als een handige poging om de geheele verantwoordelijkheid voor de voortzetting van den oorlog op Engeland te verschuiven."

Op het Westelijk oorlogstooneel.

65 **De strijd in Noord-Frankrijk.**
BERLIJN, 20 Sept. (W. B.) Uit het groote hoofdkwartier wordt van den 19en September 's avonds het volgende gemeld: De toestand in het westen is over het algemeen onveranderd. Over het geheele front is het Engelsch-Fransche leger in een verdedigende positie gedrongen. De aanval tegen de sterke, gedeeltelijk in

70 verscheidene liniën achter elkaar versterkte stellingen kan slechts langzaam voortgang hebben. Een voortzetting van den aanval tegen de sperfortenlinie ten zuiden van Verdun is voorbereid. In den Elzas staan onze troepen langs de grens vlak tegenover de Franschen.

75 **De slag in Frankrijk.**

PARIJS, 20 Sept. (Reuter.) Communiqué van 3 uur: Met onze linkervleugel hebben wij op den rechteroever der Oise nog geringe vorderingen gemaakt. De Algerijnsche divisie veroverde opnieuw een vaandel. Alle door de Duitschers gedane pogingen, gesteund door talrijke artillerie, om ons front te breken tusschen Craonne en Reims, werden 80 verijdeld. Nabij Reims werd de hoogte Birmont, waarvan wij een gedeelte hadden veroverd, door den vijand hernomen. In plaats daarvan hebben wij ons kunnen meester maken van de bergmassa van Pompelle. De Duitschers bleven zonder militaire redenen de kathedraal van Reims beschieten, die in vlammen staat. In het centrum tusschen Reims en Argonne namen wij het dorp Souain. Hier werden duizend gevangenen gemaakt. Aan de 85 Oostelijke helling van Argonne werden onze vorderingen bevestigd. Aan den rechtervleugel in Lotharingen trok de vijand terug tot voorbij onze grenzen. Met name werd ontruimd de strook van Avricourt. In de Vogezen trachtte de tegenstander de offensieve te hernemen in de nabijheid van St. Dié, doch zonder succes. Wij bezitten nog geen zekere bevestiging van de overgave der niet verwoeste forten van Maubeuge, 90 maar de Deutsche pers blijkt ingelicht over den val van de stad en deelt zelfs mede, dat haar bevelhebber zou zijn geïnterneerd te Torgau.

Engelsche berichten.

95 LONDEN, 20 Sept. (Eigen Bericht.) De *Times* ontvangt uit Bordeaux een overzicht van den toestand op het Fransche oorlogsterrein. Volgens den correspondent, die Zaterdag zijn bericht afzond, hebben beide legers hun posities behouden, doch de geallieerden trachten, langzaam vorderend, den rechtervleugel des vijands in te sluiten. De Duitschers hebben ten noorden van de Airne versterking ontvangen, blijkbaar uit 100 Lotharingen. De operaties hebben min of meer het karakter van een beleg, want beide lagers zijn sterk verschanst. De slag die volgen zal belooft vreeselijke verliezen te zullen geven. Uit aantekeningen, gevonden bij gedooide en gevangen genomen Deutsche officieren moet blijken dat de Duitschers enorme verliezen hebben gehad voor Maubeuge. Volgens de Deutsche schatting lagen 80,000 dooden onbegraven op het veld, 105 wier ontbinding ziekte dreigt te veroorzaken.

105 **Op het Oostelijk oorlogstooneel.**

Duitsche successen in het Oosten.

110 BERLIJN, 20 Sept. (W. B.) Het groote hoofdkwartier deelde gisteravond mede, dat den 17en de vierde Finsche scherpschuttersbrigade bij Augustow is verslagen. Bij het oprukken tegen Ossowiec werden Grajewo en Szczuczyn na korten strijd genomen. (De genoemde plaatsen liggen in het Noorden van Russisch Polen, bij de Deutsche grens.)

Russisch communiqué.

115 PETROGRAD, 19 Sept. (P. T. A.) (Mededeeling van den Grooten Generalen Staf). De Russische troepen hebben zich meester gemaakt van de versterkte posities Seniavo en Sambor (Galicië). De troepen van de Oostenrijksche achterhoede zijn uit Vichnia teruggeslagen naar de overzijde van de San. In het gebied van Radymno en Medyka hebben de Oostenrijkers de bruggen over de San vernield. Jaroslaw staat in brand. Op 120 15 dezer zijn in de omstreken van Sandomir en Radomysl 3000 man gevangen genomen en tien kanonnen buitgemaakt. In de omstreken van Memirow werden 3000 munitiewagons genomen. Een groot aantal vijandelijke soldaten zwerft nog rond in de door Russen bezette streken, maar geeft zich langzamerhand over. Aan het Deutsche front hebben geen gevechten plaats gehad.

125 **Oostenrijksch bericht.**

BERLIJN, 19 Sept. (W. B.) Te Weenen is hedenmiddag officieel medegedeeld: In den middag van 17 dezer is op het noordelijk oorlogstooneel een geïsoleerde aanval van een Russische infanterie-divisie bloedig afgeslagen. Aan het kleine versterkte bruggehoofd Siejava, dat onzerzijds door slechts zwakke afdeelingen heldhaftig werd 130 verdedigd, werden de Russen gedwongen twee corpsen zware artillerie in het vuur te brengen. Toen de versterkingen aan hare doel hadden beantwoord, werden zij vrijwillig ontruimd.

De Russen in Galicië.

135 LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) De "Daily Mail" verneemt uit Petrograd: De Oostenrijkers

verlieten en verbrandden de vesting Jaroslaw, daar de Russen die van de achterzijde bedreigden, ten gevolge der inneming van Kryheshof. De Russen sneden eveneens de verbindingen achter Przemyst af.

140 **In Galicië.**

PETROGAD, 20 Sept. (P. T. A.) De Groote Generale Staf deelt mede, dat de Oostenrijksche troepen, die getracht hadden den opmarsch aan het front Baranow-Ramschow tegen te houden, met groote verliezen teruggeslagen zijn. Artillerie bombardeert de versterkingen van Jaroslaw. Er is een gevecht begonnen tegen het garnizoen van Przemysl, welks artillerie het vuur heeft geopend. Russische troepen, die door de bosschen trokken, vonden daar batterijen die door de Oostenrijkers in de steek waren gelaten.

DUITSCHLAND.

150 **Duitschland en de neutraliteit van Zwitserland.**

BERLIJN, 19 Sept. (W. B.) De "Norddeutsche Allg. Ztg." schrijft: Het te Stockholm verschijnende blad "Dagens Nyheter" bevat een telegram uit Genève, meldende dat men met volle zekerheid heeft kunnen vaststellen, dat Duitschland van plan was niet alleen de neutraliteit van België en Luxemburg te schenden, maar ook over Zwitsers gebied te trekken. Het plan was geweest om door Zwitserland Frankrijk binnen te dringen, om daardoor Belfort te kunnen omtrekken. Dit plan was echter verijdeld door de snelle mobilisatie van het Zwitsersche leger, die in minder dan twee uur was uitgevoerd. Dat Zwitserland zijn tot bescherming der neutraliteit bevolen mobilisatie uit vrees voor een Duitse inval begon of bespoedigd is een onjuistheid, die door Zwitserland zelf wordt tegengesproken. In het "Vaterland" uit Luzern van 12 September wordt geschreven, dat die bewering onjuist is en iederen vriend der waarheid moet krenken.

Bethmann Hollweg ca. Sir Edward Grey.

165 BERLIJN, 19 Sept. (W. B.) Een der Duitse officieuze bladen deelt mede. In de bladen werd een verklaring opgenomen, die ter verzwakking van de mededeelingen van den rijkskanselier over Engeland's vrijheids-politiek op last van Sir Edward Grey aan de Deensche pers werd verzonden. Die opmerkingen van den Engelschen minister geven aanleiding tot de volgende kantteekeningen: De Rijkskanselier noemde het opmerkelijk, dat de minister Asquith, bij het noemen der kleine staten, wier neutraliteit door Duitschland bedreigd, of door Duitschland beschermd werd, Denemarken niet werd genoemd. Sir Edward Grey poogde dit te verontschuldigen, door de verklaring, dat het voor een redenaar niet mogelijk is in iedere openbare redevoering de geheele quaestie in alle bijzonderheden te bespreken. Dit is zeker juist. Ook de Rijkskanselier heeft 175 b.v.b. in zijn korte verklaring niet gewezen op de Russisch-Engelsche overeenkomst van 1907, waardoor in het belang van de vrijheid van het Perzische volk geheel Noord-Perzië in een Russische provincie werd veranderd; op De Marokko-overeenkomst van 1904, die het voor Frankrijk mogelijk maakte Marokko te bemachtigen, en Engeland om ongestraft zijn woord en zijn verdragsplichten in Egypte te breken. Asquith was wel 180 is waar bijzonder woordenrijk, en vele zijner uitingen hadden gemakkelijker kunnen worden ontbeerd, dan een paar korte opmerkingen over de achting voor de Deensche neutraliteit. Sir Edward Grey is derhalve met deze verontschuldiging niet gelukkig, temeer daar ook hij wel veel woorden gebruikt, maar ook handig een verklaring over de dekking voor de Deensche neutraliteit vermijdt. Het schijnt dus toch dat Engeland, 185 zoo het eens noodig mocht zijn, voornemens is de Deensche neutraliteit te schenden. Daarbij zal het zich dan wel weer, als bij den overval van Kopenhagen in den oorlogen tegen Napoleon, met veel woorden op de belangen voor de vrijheid beroepen. Over Egypte zeide Sir Edward Grey geen woord. Ook over het onbruikbaar maken van den kabel, waardoor Duitschland van de wereld werd afgesneden, en de gelegenheid benomen 190 zich tegen de door Engeland verzonden berichten te weren, wordt niets gemeld. Door onjuiste berichten over Duitse gruwelen in België door het verzwijgen van de daden door de Belgische bevolking verricht, moet de wereld blijven gelooven, dat Engeland voor de zaak der vrijheid strijdt. En Rusland dan? Sir Edward Grey vermijdt in dit verband van dit bondgenootschap te spreken, omdat hem hier klaarblijkelijk zelfs de 195 traditioneele Engelsche formule over het belang der vrijheid ontbreekt.

Een bezoek aan een lazaret.

Zaterdag had in het garnizoenslazaret te Tempelhof dat voor duizend gewonden is ingericht, en waarin thans 650 gewonden worden verpleegd, voor de helft Duitschers, 200 voor de helft Russen, Franschen en Belgen, een bezoek plaats van journalisten. De gewonden worden geheel op denzelfden voet verpleegd; kost, bewassing en verzorging

is voor allen dezelfde. Zij worden uit dezelfde keuken gevoed en door hetzelfde personeel bediend. Het eenige onderscheid is, dat voor de zalen der gevangenen gewonden militaire posten staan. De gewonden hebben zich tegenover de journalisten met waardeering over de behandeling uitgesproken en verklaard dat geen onderscheid wordt gemaakt tusschen de Duitschers en de vreemdelingen.

Arbeid voor krijgsgevangenen.

De "Korr. Norden" geeft een beschouwing over de actueele quaestie van den werkzaamheid der krijgsgevangenen. Zij schrijft: "Tegen het feit, dat krijgsgevangenen tot arbeid worden gebruikt, bestaat in beginsel wel is waar geen bezwaar, maar in de eerste plaats moet worden verlangd, dat eerst de arbeidskrachten in het eigen land aan werk worden geholpen, voordat krijgsgevangenen als arbeiders worden gebruikt. Slechts werkzaamheden waarbij geen sprake meer kan zijn van arbeidskrachten in het eigen land, kan men door krijgsgevangenen doen uitvoeren. Alle mogelijke voorstellen worden gedaan om het vraagstuk op te lossen. Zoo is voorgesteld, geheele woonkoloniën in het leven te roepen, die door de gevangenen zouden worden gebouwd; maar men vergeet daarbij, dat de arbeiders in de bouwvakken in het eigen land voor het meerendeel werkloos zijn en men dus eerst hen aan werk moet helpen, alvorens men aan krijgsgevangenen als bouw-arbeiders kan denken. Verder is er over gedacht, gevangenen als mijnwerkers te gebruiken, maar dit is niet uitvoerbaar, omdat deze arbeid zeer moeilijk zou gaan met arbeiders, die de Deutsche taal niet verstaan zoodat er, zelfs onder bepaalde omstandigheden, gevaar zou kunnen ontstaan. De toestand is dus deze, dat òf 300,000 gevangenen aan het werk worden gezet, en dan evenveel Duitschen arbeiders de gelegenheid tot arbeiden wordt ontnomen, òf dat eerst aan alle werklooze Deutsche arbeiders werk moet worden verschaft, en dan nog gevangenen aan het werk moeten worden gezet. Ook de oplossing van dit vraagstuk zou mogelijk zijn. Men kon b.v. groote werkzaamheden beginnen om het moerassengebied bruikbaar te maken, beginnen met den aanleg van kanalen en nog vele andere werkzaamheden. Maar men vergeet daarbij niet, dat het scheppen van arbeidsgelegenheid op groote schaal ook geld eischt, en dat deze werken eventueel ook na den oorlog kunnen worden voortgezet. De zorg voor 300.000 gevangenen is zeker onaangenaam, maar toch te verkiezen boven een risico, dat door stelselmatig in het leven roepen van arbeidsgelegenheid voor gevangenen, den economischen toestand in Deutschland geheel zou ontwrichten.

Duitschland en de Engelsche troonrede.

BERLIJN, 20 Sept. (W. B.) De "Norddeutsche Allg. Ztg." zegt over de Engelsche troonrede: Zoo de Engelsche regeering iedere mogelijke poging voor het behoud van den wereldvrede had gedaan, zou deze zeker behouden zijn gebleven. Zulke pogingen deed de Deutsche keizer nog tot het laatste oogenblik, bij de vorsten van Rusland en Engeland, en nu die pogingen geen succes hadden weten wij thans uit onweerlegbare bronnen, voornamelijk uit de op 30 Juli door den Belgischen gezant te Petersburg aan zijn regeering gezonden bericht, dat Rusland den strijd slechts begon, wijl het de positieve verzekering had van de Engelsche regeering dat zij aan een oorlog tegen Deutschland zou deelnemen. Dit punt wordt in de troonrede evenmin besproken, als dat daarin redenen worden aangevoerd, waarom Sir Edward Grey het Duitsche voorstel, dat Engeland de neutraliteit van Frankrijk zou waarborgen, en daardoor minstens het westen van Europa den oorlog zou besparen, eenvoudig onbeantwoord liet. Hierdoor wordt ook de verzekering van den Koning van Engeland, dat hij door de opzettelijke schending der bij verdrag vastgestelde verplichtingen genoodzaakt werd aan den oorlog deel te nemen in het juiste daglicht gesteld. Niet opzettelijk en uit overmoed, maar met leedwezen en gedwongen door het onverbidde gebod van zelfbehoud zag Deutschland zich genoodzaakt het Belgische gebied te betreden, toen de oorlog, dien Engeland had kunnen beletten, onvermijdelijk was geworden. Hoe ten slotte de levensbelangen van het Britsche Rijk Engeland tot den oorlog dwongen is ons volkomen onbegrijpelijk. Steeds werd verklaard, dat Englands grootste belang de vrede was, en het verloop van den strijd tot nog toe kan die stelling nog niet hebben ontzenuwd.

Een wetenschappelijke getuigenis.

BERLIJN, 19 Sept. (W. B.) Het door Friedrich Althof gestichte Internationale Monatschrift, uitgegeven bij Teubner te Leipzig, geeft een oorlogsaflevering uit, waarin de uitstekendste leiders van het geestelijk leven in Deutschland getuigenis afleggen over de, naar hunne meening, rechtvaardige Deutsche zaak. De eerste aflevering bevat artikelen van Adolf Harnack, Adolf Wagner, Otto Hintze, Houston Chamberlain, Ernst Froelich, Eranz von Liszt, Fr. Ioofe, Rudolf Eucken, E. Leonhard en verschijnt 22 September.

Tegenspraak.

270 BERLIJN, 20 Sept. (W. B.) Van welingelichte zijde vernemen wij, dat het via Weenen
verspreide bericht, dat koning George van Engeland op het einde van Juli aan prins
Heinrich van Pruisen in den meest bindenden vorm zou hebben verklaard, dat Engeland,
wat er ook mocht gebeuren, nooit het zwaard zou opvatten tegen Duitschland in geen
275 enkel opzicht juist is.

FRANKRIJK.

De kathedraal van Reims gebombardeerd.

280 PARIJS, 19 Sept. (Reuter.) (Communiqué van 10 uur 's avonds.) Op den linkervleugel
hebben wij ten zuiden van Noyon een vaandel genomen. Ten gevolge van een vrij ernstig
treffen op het plateau van Craonne hebben wij een aantal gevangenen gemaakt van het
12e en heb 15e legercorps en de Pruisische garde. De Duitschers, die ondanks hun
hevige aanvallen geen terrein hebben kunnen winnen voor Reims, hebben den geheelen
dag de kathedraal gebombardeerd. Over het geheel is er weinig verandering; in het
285 centrum zijn wij vooruitgegaan op de westelijke helling van de Argonnen. Aan den
rechtervleugel geen nieuws. De algemeene toestand blijft gunstig.

De stemming in Parijs.

290 PARIJS, 20 Sept. (Reuter.) Ondanks de korthed der officieele rapporten zijn de
Parijzenaars niet ontevreden omtrent den voortgang van den grooten slag aan de Aisne.
Zij beschouwen de overwinning der bondgenooten als zeker en dit optimisme wordt
bevestigd door de houding der gevangenen, die vermoeid en terneergeslagen zijn en
toegeven dat de verliezen ernstig zijn, vooral bij de Pruisische garde. Onder de
gedoode Duitschers is generaal von Schack.

295 **Een mislukte spoorwegaanslag.**

PARIJS, 20 Sept. (Reuter's Bijzondere Dienst.) Een gedurfde poging van de Duitschers
om het spoorwegverkeer tusschen Parijs en Havre te verstoren is zonder succes
gebleven. Verleden Woensdag ontving de prefect van het departement de l'Eure
betrouwbaar bericht van de tegenwoordigheid van een aantal Duitschers in het bish
300 [bosch] van Lyons op de grens der departementen de l'Eure en van de Seine Inférieure.
Door dit bosch loopt de hoofdlijn Havre-Parijs. Gendarmen vertrokken onmiddellijk in
een motorwagen, vergezeld door een plaatselijk onderwijzer en een chauffeur. Toen men
het plaatsje Mantagny in Eure had bereikt, werd plotseling op de auto gevraagd. De
305 sergeant der gendarmes, twee gendarmes, en de chauffeur werden doodelijk gewond. Het
vuur werd beantwoord, een Duitscher gedood en twee gewond. De Duitschers, ongeveer
een dozijn in getal, sprongen in twee auto's, die in het bosch verborgen waren, en
reden in volle vaart weg. Hun signalement – zij waren in de uniform van geniesoldaten
– werd het geheele departement rond geseind, doch men merkte niets meer van hen tot
310 middernacht, toen zij werden opgemerkt op den weg bij Pont de l'Arche, negen mijlen
ten oosten van Elboeuf, door soldaten die den spoorweg bewaakten. Deze schoten op de
Duitschers en wonden verschillende van hen, die gevangen werden genomen. Ook de
auto's werden buit gemaakt. De niet gewonde Duitschers ontkwamen in de bosschen, die
Pont de l'Arche omgeven. Een onderofficier werd nog gevat; de anderen zijn nog niet
315 gevonden. In de auto's vond men een aanzienlijken voorraad dynamiet en ammunitie. De
Duitschers, die tot taak hadden de spoorwegbruggen in de lucht te doen springen,
hadden dagen lang in de bosschen gezeten.

BELGIE.

Rapport der Belgische Commissie.

320 De commissie van onderzoek in zake schending van het volkenrecht in België, aan het
hoofd waarvan de minister van Staat Cooreman staat, heeft een derde rapport
uitgebracht, waaraan de *N. Ct.* het volgende ontleent: Het is nu bevestigd dat na den
brand van Leuven de huizen, die nog overeind waren blijven staan en waaruit de
bewoners verjaagd waren, geplunderd zijn onder de oogen der Duitse officieren. Op 2
325 September heeft een getuige nog Duitschers vier huizen in brand zien steken. Op 28
Augustus is een menigte van 6000 tot 8000 personen, mannen, vrouwen en kinderen, van
elken leeftijd en stand, onder geleide van een afdeeling van het 162e regiment
Duitse infanterie, naar de stadsmanege gevoerd, waar de ongelukkigen den nacht
hebben moeten doorbrengen. Deze zijn moeten blijven staan en hebben zooveel geleden,
330 dat verschillende vrouwen krankzinnig zijn geworden en zuigelingen in de armen hunner
moeders gestorven zijn. De commissie zegt verder tegenover de Duitse bewering van
het tegendeel, het staat vast, dat de burgerij van Leuven, die, trouwens reeds van te
voren door de gemeenteoverheid ontwapend was, door geen enkele vijandelijke daad de

335 Duitschers heeft getart. Vastgesteld zou volgens dit rapport ook zijn, dat volstrekt
geen burgers hebben deelgenomen aan de gevechten op 4 Augustus te Lixhe en Visé
geleverd. "De verwoesting der stad is trouwens eerst in den nacht van 15 op 16
Augustus begonnen en eenige gewerschoten, in den avond van den avond van den 15den
340 gelost, gaven daartoe het teeken. De Duitschers zeiden, dat de bewoners op hen hadden
geschoten, in het bijzonder uit een huis, waarvan de eigenaar door de commissie
verhoord is. De Duitschers vonden in dit huis geen enkel wapen en evenmin in de
omliggende huizen, welke nochtans verbrand werden, na vooraf geplunderd te zijn; de
mannelijke bewoners dier huizen zijn naar Duitschland gevoerd.

"Een groot aantal dorpen, gelegen in den driehoek tusschen Vilvoorden, Mechelen en
Leuven, zijn geplunderd, geheel of gedeeltelijk verbrand, de bevolking verstrooid,
345 terwijl, volgens het toeval der ontmoeting, inwoners werden gevangen genomen of
doorschoten, zonder vonnis, zonder blijkbare reden, met het enkele doel, naar het
schijnt om vrees aan te jagen en een uittocht der bevolking te verwekken. "Soms vindt
men op de weinig gespaarde huizen opschriften als: Nicht abbrennen, Bitte schonen,
350 Gute Leute, nicht plündern. Toch zijn deze huizen soms later vernield. In al deze
dorpen waren de vrouwen, die niet hadden kunnen vluchten, een prooi voor de brutale
lusten der Deutsche soldaten. Op 4 en 5 September zijn van uit een vliegtuig bommen
geworpen op Gent en Eekloo, open en niet-verdedigde steden. "Verder heeft de stad
Mechelen, na op 27 Augustus geheel door de Belgische troepen verlaten te zijn,
gedurende een paar dagen een beschieting te verduren gehad, die de metropolitaansche
355 St. Rombautskerk, de trots der oude stad, zwaar beschadigd heeft. Eveneens is het
stadje Heyst-op-den-Berg zonder genade gebombardeerd. "In hun pers hebben de
Duitschers beweerd, dat de Belgische regeering wapenen had verstrekt aan de
bevolking, om deze te gebruiken tegen de invallende troepen, voegen daaraan toe, dat
de katholieke geestelijkheid een soort heiligen oorlog gepredikt en haar geloovigen
360 opgestoot zou hebben de Duitschers overal te doden. Eindelijk hebben zij
volgehouden, om het doden van vrouwen te rechtvaardigen, dat deze even woest waren
als de mannen, en zelfs kokende olie uit hun vensters op voorbijtrekkende soldaten
uitgoten.

"Al deze beweringen zijn onwaar. Wel verre van wapens uit te deelen, hebben de
365 overheden, bij het naderen van den vijand, overal de bevolking ontwapend; de
burgemeesters hebben overal hun gemeentenaren gewaarschuwd tegen gewelddaden die
wedergeweld zouden uitlokken. De geestelijkheid heeft onophoudelijk de geloovigen tot
kalmte aangespoord. Wat de vrouwen betreft, behalve volgens een lezing, komende uit
verdachte bron in een buitenlandsch dagblad, zij hadden geen andere bezigheid dan te
370 ontsnappen aan de rampen van een oorlog zonder medelijden. "De ware drijfveeren der
gruweldaden, waarvan wij de roerende getuigenissen verzameld hebben, kunnen niet
anders zijn dan, [ter]roriseeren en te ontmoedigen volgens de onmenselijke
voorschriften der Deutsche militaire schrijvers, en aan den anderen kant, de
plunderzucht. "Men moest er ook rekening mede houden, dat alle tegenweer, uitgaande
375 van afdeelingen van het geregelde leger, heel spoedig, ter wille van de zaak, op
rekening van de inwoners wordt gesteld, en dat de invallende troepen zich
onveranderlijk op de burgerbevolking wil wreken over de tegenslagen of zelfs
eenvoudige teleurstellingen, die hij gedurende den veldtocht ondervindt. "Wij
gebruiken, zegt de commissie, gedurende dit onderzoek alleen feiten, gestaafd door
380 deugdelijke getuigenissen. Het moet opgemerkt, dat wij tot heden toe nog slechts een
gering gedeelte der misdaden tegen het recht, de menscheid en de beschaving hebben
kunnen aanwijzen; zij zullen een der meest duistere en meest weerzinwekkende
bladzijden der hedendaagsche geschiedenis. Als een internationaal onderzoek, zooals
in den Balkan gevoerd is door de Carnegie-commissie, in ons land zou kunnen gehouden
385 worden, dan zijn wij er van overtuigd, dat zij de juistheid onzer verzekeringen zou
vaststellen."

Nieuwe gevechten in België.

Onze correspondent te Maastricht seint: Hedenmorgen werd het Roode Kruis opgebeld met
390 de mededeeling, dat er in Lanaeken gevochten werd, dat er gewonden waren en of de
auto er heen wou gaan. Dr. Brocx ging er met twee auto's dadelijk op uit maar kwam
met een leege auto terug. Wel was er gevochten, doch de Duitschers hadden hun
gewonden meegenomen en aan Belgischen kant viel niemand. Dit komt overeen met wat ik
hoorde, namelijk dat Vrijdag ongeveer 200 Duitschers in Cannes waren en den weg naar
395 Reckheim vroegen. Ze waren op zoek naar Belgische patrouilles. Reckheim nu ligt in de
buurt van Lanaeken. De Belgen hebben in Lanaeken de Deutsche vlag neergehaald en de
de Belgische geheschen. Duitschers waren om half twaalf niet meer te zien in
Lanaeken. De boot van Luik is nog steeds niet aangekomen en heden is er dus ook geen
vertrokken. De vrachtboot van de firma Schaepkens vertrok gistermorgen, die van de

400 firma Bonhomme ligt er nog. Deze durfde den tocht niet wagen voor er iets van de
personenboot bekend was. Auto's voor Brussel over Tongeren en over Luik werden niet
doorgelaten.

Om en bij den strijd.

405 (Van een bijzonderen berichtgever.)

Brussel, 17 Sept. Zooals ik eerst in Maastricht wel eens vacantie hield tusschen twee
tochten in, zoo doe ik 't nu in Brussel. Maar hier is de vacantie minder genoegelijk
dan zij in Maastricht wel was. De atmosfeer is hier toch altijd nog te vol van
gespannenheid dan dat volkomen rustig vacantie vieren mogelijk zou zijn. En toch heb
410 je wel eens vacantie noodig na tochten van spanning – waarvan dikwijls 't resultaat
nog maar zeer matig is. Want je doet wel je best om zoo monter mogelijk te vertellen
van al wat je zag, om niet 't verhaal nóg meer luguber te maken dan 't meest uit zijn
aard al is, – maar je verkropt dan ook maar heel wat ellende en walgelijkheid die je
onderweg tegen kwam, die je énerveerde, en die je wel eens de lust doet minderen om
415 nog langer rond te dwalen om en bij den strijd. Neen, waarlijk, je zwerft niet voor
je plezier rond in oorlogsland! Er zijn er wel die 't denken, – gij, die onze
verhalen leest in de krant, zult ons soms benijden misschien om alles wat wij "toch
maar zien", en Deutsche soldaten kloppen ons gekscherend op den schouder en heeten
ons "olle Schlachtenbummler", – maar ik hoop dat er na dezen vooreerst geen oorlog
420 meer zal zijn, en dat déze niet al te lang meer zal duren. En zoolang hij duurt, moet
ik dan toch telkens mijn dag, mijn twee dagen vacantie hebben tusschen twee wat
grootere tochten in. Nu dus vacantie in Brussel. Die is maar heel onvolkomen. Want
Brussel ligt, natuurlijk veel meer dan Maastricht, midden in het strijdgedoente,
Brussel is een brandpunt, – en elke Brusselaar is te veel geïnteresseerd bij, gaat te
425 veel op in den strijd dan dat ik er buiten zou kunnen blijven. Ik zal mij wel wachten
alles over te vertellen van wat in Brussel alzo de ronde doet. 't Is nog steeds te
zot om alleen te loopen! Ik heb trouwens onlangs al enkele van die verhalen
oververteld, vooral de beweerde schending van onze neutraliteit. Dat wordt nu minder,
– men begint dan eindelijk aan te nemen dat de Duitschers *niet* over Nederlandsch
430 grondgebied zijn gegaan. Maar, – en laat ik nu toch een zot verhaal vertellen – men
verzekert nú dat de Duitschers... onder Limburg door zijn gegaan!... Da hört doch
alles auf! Maar ik herhaal wat ik onlangs al zei: men mag den Brusselaars al deze
fantasieën niet al te zeer kwalijk nemen. 't Is toch ook wanhopig, als men zóó nauw
betrokken is bij den strijd, geen andere berichten te krijgen dan de officieele die
435 het Deutsche gouvernement doet aanplakken op de hoeken der straten of die zij tracht
te verbreiden door een onder Duitsch toezicht en op Deutsche instigatie uitgegeven
courant die "l'Ami de l'Ordre" en die zoo veel mogelijk wordt te koop gesteld in alle
door de Duitschers bezette plaatsen, – behalve dan de overigens maar schaarsche –
Duitsche en de enkele Hollandsche kranten die er komen, – en die de meeste Belgen
440 niet kunnen lezen. Hollandsche kranten, – er komen er nu en dan op de Hollandsche
vereeninging, en zij worden dan verkocht bij opbod aan de leden – de opbrengst wordt
besteed voor de lijdende Hollanders in Brussel. Er kwam juist een kleine bezending
toen ik dezer dagen in de gastvrije vertrekken van de Hollandsche Vereeniging was.
Een paar Handelsbladen waren er bij, – en 't lukte mij den prijs op te drijven tot
445 vier francs per exemplaar, ten trots van mij zelve, en bate van de behoeftige
Hollanders. A propos van de Hollandsche Vereeniging, – zij doet nog heel wat meer
voor behoeftigen dan uit een grapje kranten verkoopen. Zij heeft hier o.a. een
schitterend hospitaal – waar ik heel zeker dezer dagen een bezoek zal brengen om er,
u nader van te vertellen.

450 Intusschen zijn juist dezer dagen alle kranten, óók de Hollandsche, in Brussel
verboden. En zoo streng is dit verbod, dat vandaag een Hollander, die kranten
verkochte, verfusilleerd zou zijn, indien niet de kranige gezantschapssecretaris, de
heer Van V Vollenhoven, tusschenbeide gekomen ware en gedaan had weten te krijgen dat
de wel zeer strenge straf voor de gepleegde vervangen werd door gevangenschap. Dit
455 mag waarlijk een mooi succes heeten voor den heer Van Vollenhoven. Want de Duitschers
zijn strenger dan ooit en kennen minder dan ooit toegevendheid of gemoedelijkheid. Ze
zijn blijkbaar buitengewoon geprikkeld door de aanvallen, waarmede de Belgen telkens
hun etappenlinie tusschen Luik en Brussel bedreigen, en schijnen nu, behalve
maatregelen van verweer, óók maatregelen van straf daartoe te passen. Een maatregel
460 die wel het karakter van loutere bestraffing heeft, is dat bij proclamatie verboden
wordt nog langer de Belgische vlag uit te steken. Dat maakt de Brusselaars weer eens
woedend, en worde een nieuw element voor den brand langzamerhand wel veel minder,
maar toch nog dreigend gebleven was. Burgemeester Max heeft gauw 't zijne gedaan om
't gevaar te verminderen door naast de Deutsche een tweede proclamatie te doen
465 aanplakken, waarbij hij den burgers ried bevel op te volgen, goedsmoeds en in

470 hoopvolle afwachting van betere tijden. – die wel spoedig zouden aanbreken! – waarin de Belgische vlag weer vrij zou mogen uitwaaien. En... in den nacht hebben de Duitschers de kalmeerende proclamatie van Max weer overgeplakt... Soms lijkt 't er waarlijk op alsof zij moeilijkheden provoceeren. Waarom? doel? 't Blijft
475 ondoorgrondelijk. Zij hebben waarlijk al moeite genoeg met de Belgen dan dat zij er op uit zouden kunnen zijn zich nog meer last te veroorzaken door de Belgen te prikkelen. Want de Belgen doen al 't mogelijke om 't den Duitschers op hun etappenlinie tusschen Luik en Brussel lastig te maken. Ik wees reeds op den – mislukten – aanval op Leuven en Tirlemont, en 't blijkt nu dat 't daarbij niet
480 gebleven is, maar dat de Belgen nog steeds actief blijven ten noorden van de lijn Luik-Brussel, en telkens weer aanvallen uitvoeren of beramen. Wanneer men een inzicht krijgt in de bedoeling van deze aanvallen, dan komt men tot de conclusie, dat de aanval op Leuven-Tirlemont, dien ik mislukt noemde, toch niet zoo mislukt is als hij wel lijkt. Want het doel dat de Belgen met deze aanvallen schenen te hebben, is
485 feitelijk bereikt. Dat doel toch was om de Duitschers te dwingen de vrij zwakke Landsturm-bezetting in het geheele bezette gebied te vervangen door grootere hoeveelheden meer strijdvaardige soldaten, – die daardoor dus uit het gevechtsfront zouden moeten worden teruggetrokken, althans niet ter versterking daarvan zouden kunnen dienen. En dat is nu gebeurd. Overall zijn de goedmoedige oude heeren verdwenen
490 en jongere, wildere krachten, in veel grooter hoeveelheid, zijn ervoor in de plaats gekomen... En – het zijn weer de Belgen die voor de verbondenen de kastanjes uit het vuur halen. Want wat zal het gevolg zijn van dit alles? Zeer waarschijnlijk dat een groot deel van België, – dat nú nog gespaard bleef, – óók verwoest zal worden, en niet onwaarschijnlijk dat de Duitschers, die tot nog toe van plan schenen om
495 Antwerpen te laten liggen en er slechts een observatiecorps te houden, – nu ernstige pogingen zullen gaan doen om Antwerpen te nemen. Dit blijkt uit de omstandigheid dat zij groote troepenhoeveelheden om Antwerpen samentrekken. En arm, kordaat België betaalt 't gelach..., wel héél, héél duur!

495 **De Belgische vlag te Brussel.**

In verband met bovenstaande mededeeling van onzen berichtgever kan worden gemeld: De Duitse commandant, baron von Luttwitz, heeft te Brussel de volgende proclamatie doen aanplakken: "De Brusselsche bevolking, haar eigen belang begrijpend, heeft tot dusver over het algemeen alles vermeden wat de Duitschers zou kunnen hinderen en zich
500 ordelijk en kalm gedragen. Daarom waren tot nu toe nog geen maatregelen genomen om het uitsteken van Belgische vlaggen te verbieden, dat bedoeld was als een uitdaging der Duitse troepen. Om te voorkomen dat onze soldaten uit eigen beweging deze vlaggen verwijderen, moet ik een bevel uitvaardigen de vlaggen binnen te halen. Het Militaire Gouvernement heeft niet de bedoeling de gevoelens der bevolking te krenken,
505 het bevel wordt gegeven in het belang van de veiligheid der inwoners." Burgemeester Max heeft daarop de volgende kennisgeving doen aanplakken: "Een proclamatie verbiedt dat de Belgische vlag nog langer uit onze huizen wordt uitgestoken, daar dit als een uitdaging der Duitse troepen wordt beschouwd. De veldmaarschalk Von der Goltz zeide in een proclamatie van 2 September, dat hij niemand vroeg hun vaderlandslievende
510 gevoelens te verbergen. Thans blijkt echter dat de uiting van die gevoelens wordt beschouwd als een belediging der Duitschers. Om nu de troepen, die de stad bezetten, niet uit te tarten, verzoek ik u de vlaggen in te halen. Om alle moeilijkheden te vermijden, wachten wij het uur der vergelding af. Vrijdagmorgen was deze proclamatie van den burgemeester met wit papier overplakt.

515

Japan en Deutschland.

520 TOKIO, 20 Sept. (Reuter.) De Japanners, die zooals reeds bericht werd, in de golf van Lao Sjan zijn geland, vielen den vijand Vrijdag aan te Wang-ko-Huang, dertien mijlen ten oosten van Tsimo, een versterkte stelling. De vijand, die gebruik maakte van mitrailleurs, moest de stelling tegen het vallen van den avond opgeven met achterlating van proviand en materieel.

RUSLAND.

Een revolutionair over den toestand.

525 De "Times" bevat een schrijven van den bekenden Russischen revolutionair Bourtzef, die sedert jaren als politiek vluchteling leeft in West-Europa. Zijn naam is bekend geworden in verband met de uiteenzettingen over den arbeid van Azef, Hartig en ander
530 agents provocateur. Hij was redacteur van de te Parijs verschijnende "Boudoushaho" (De Toekomst). Toen de oorlog uitbrak schreef hij een reeks artikelen, waarin hij de Russen van alle politieke partijen opriep om hunne verschillen van gevoelen en meening op te schorten en de regeering krachtig bij te staan in den strijd tegen

Duitschland en Oostenrijk. Thans is Bourtzef naar Rusland vertrokken, zonder te vreezen voor de Russische regeering, wijl hij meent op dit oogenblik alles te moeten doen, wat in zijn vermogen is, om de Russische regeering te steunen. Bourtzef nu
535 schrijft aan de "Times" over den toestand in Rusland:
"De vertegenwoordigers van alle politieke partijen en van alle nationaliteiten, in Rusland zijn nu eenstemmig met de regeering en deze oorlog met Duitschland en Oostenrijk is voor Rusland een nationale oorlog geworden. Zelfs wij, de aanhangers
540 der uiterste linkerzijde en tot nog toe vurige anti-militairisten en pacifisten, gelooven aan de noodzakelijkheid van dezen oorlog. Dit is een oorlog ter bescherming van rechtvaardigheid en beschaving. Het zal, naar wij hopen, een beslissende factor zijn in onzen vereenigden oorlog tegen den oorlog, en wij hopen dat na den oorlog het tenminste mogelijk zal zijn ernstig de quaestie van ontwapening; en algemeenen vrede te bespreken. Er kan geen twijfel aan bestaan, of de overwinning, en de beslissende
545 overwinning, zal zijn aan de verbonden natiën. Het Duitsche gevaar, de vloek die zoovele jaren hing over de wereld, zal worden verpletterd, en wel zoo, dat zij nooit weer een gevaar voor wereldvrede zal worden. De volken der wereld verlangen naar vrede. Voor Rusland zal deze oorlog de wedergeboorte brengen. Wij zijn overtuigd, dat na deze oorlog er geen plaats meer zal zijn voor politieke reactie, en dat Rusland zich zal aansluiten bij de bestaande groep van beschaafde en ontwikkelde natiën...
550 Geen der politieke partijen heeft op dit oogenblik haar program gewijzigd met het oog op den oorlog. Het woord, dat in Rusland op aller lippen is, is "Vrijheid". Allen wachten met ongeduld op de algemeene amnestie, vrijheid der pers, en aan het geheele nationale leven. Alle partijen, zonder uitzondering steunen de regeering, zelfs
555 zonder dat deze eenige beslissende mededeeling heeft gedaan over deze dringende noodzakelijkheden. Dit is een maatstaf, voor de kracht van het geloof der volkeren in de onvermijdelijkheid van liberale hervormingen. Deregeering schijnt ongelukkigerwijze nog niet besloten, en heeft tot dusver slechts het minste gedaan, om het volksgeloof te rechtvaardigen – maar wij zijn overtuigd, dat de omstandigheden
560 zich zoodanig zullen ontwikkelen, dat de regeering niet langer kan uitstellen, wat voor Rusland een historische noodzakelijkheid is. En hoe eer dat gebeurt hoe beter."

De geboeide generaal.

PETROGRADO, 20 Sept. (P. T. A.) Op 18 dezer heeft het bureau-Wolff de mededeeling
565 verspreid, dat een Russisch generaal geboeid naar Halle was gezonden en voor een krijgsraad gebracht, omdat hij bevel zou hebben gegeven alle woningen van Duitschers in Oost-Pruisen in brand te steken en alle mannen, zelfs niet-combattanten, die de
570 Duitsche troepen van het noodige hadden voorzien, uit te roeien. De Generale Staf spreekt deze mededeeling beslist tegen. Een dergelijk bevel is niet gegeven door een Russisch bevelhebber, "behalve in de weinige gevallen, dat leden van de
"Kriegervereine" hadden geschoten op Russische troepen. Dan gelastten de bevelhebbers represaille-maatregelen, die echter niets gemeen hadden met de beweerde orders, die
575 trouwens in verklaringen van ooggetuigen door de Duitsche pers vermeld, worden tegengesproken. De werkelijk gegeven orders werpen een geheel ander licht op het optreden der Russische hoofdofficieren tegen de vredelievende bevolking. Dat een Russisch generaal geboeid vervoerd is naar Halle en daar voor een krijgsraad
gebracht, zal zeker een weerklink vinden in de maatregelen die de Russen zullen nemen op de Duitsche krijgsgevangenen.

580 ROEMENIË.

Rumenië en Bulgarije.

LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) Volgens berichten uit Washington zouden Rumenië en Bulgarije weldra aan den oorlog deelnemen aan de zijde van Rusland.

585 OOSTENRIJK.

Henry Sienkiewicz.

WEENEN, 19 September. (Corr. Bureau.) Het uit Petersburg verspreide bericht, dat de Nobelprijswinner Henryk Sienkiewicz zich onder de gevangenen zou bevinden, die de
590 Oostenrijkers in Russisch Polen hebben gemaakt, is niet in overeenstemming met de feiten. Sienkiewicz is wel in Weenen, niet als krijgsgevangene doch in de volste vrijheid. Hij wordt door zijn landgenooten en de geheele intellectueele wereld zeer gevierd.

Uitwisseling van lijsten van krijgsgevangenen.

595 WEENEN, 20 Sept. (W. B.) Volgens een mededeeling van het Roode Kruis is men erin geslaagd tusschen de afdeelingen van het Roode Kruis van Oostenrijk-Hongarije eenerzijds en Rusland en Servië anderzijds een overeenkomst tot stand te brengen,

waardoor de uitwisseling van de lijsten van gevangenen genomen en verzekerd wordt.

600 **Oostenrijk-Italië.**

BOEDAPEST, 20 Sept. (W. B.) De "Pester Lloyd" schrijft: Betreffende de verhouding van Oostenrijk-Hongarije en Italië kan worden vastgesteld, dat beide staten thans niet minder in vriendschap en vertrouwen met elkander leven dan vóór het uitbreken van den oorlog. Er bestaat hoop, gelijk ook de tegenwoordige vertegenwoordiger der Monarchie te Rome, baron Von Macchio, verklaarde, dat door den oorlog de wederzijdsche betrekkingen slechts kunnen verbeteren. Twee gronden dragen daar wezenlijk toe bij. Oostenrijk-Hongarije is onder alle omstandigheden voor Italië een gemakkelijker buurman dan iedere andere staat. Ten tweede bevestigde de oorlog de solidariteit der afzonderlijke nationaliteiten in de monarchie. Voortaan zullen de nationale twisten een veel milder karakter dragen. Er bestaat dus een zekere hoop, dat de Oostenrijksche regeering tegenover het Italiaansche element haar welwillendheid effectief zal kunnen bevestigen zonder door partijen in den Rijksraad te worden verhinderd.

615 **ITALIË.**

De houding van Italië.

Te dien opzichte blijft nog altijd onzekerheid bestaan. Nog onlangs heeft Prins Von Bülow, de vroegere Deutsche Rijkskanselier, trachten aan te toonen, dat "de toekomst van Italië afhangt van de overwinning der Deutsche wapens"; dat bedoeld land de meest ernstigste fout in zijns geschiedenis zou begaan door zich, toegevend aan Engelsche, Fransche en Russische inblazingen, te laten verleiden een vijandige houding tegen Oostenrijk aan te nemen. Op zoodanig optreden zou van toepassing wezen – zoo besloot de Prins het woord van Talleyrand "c'est pire qu'un crime c'est une faute". Dezelfde geschiedenis leert evenwel ook, dat Italië er niet tegen heeft opgezien in 1870 Frankrijk aan zijn lot over te laten, in weerwil het daaraan voor een belangrijk deel zijn eenheid had te danken: in 1859 door rechtstreeks ontvangen hulp, bij de vermeerstering van Lombardije; in 1860 en 1861 door het lijdelijk toezien van Napoleon III bij de annexatiën van Toscane, Parma, Modena, de Legatiën en de beide Siciliën; in 1866 toen het Venetië, met behulp van dien keizer in zijn schoot zag vallen, in weerwil van de tegenover de Oostenrijkers, bij Custozza geleden ernstige nederlaag. Wanneer nu wijders in aanmerking wordt genomen, dat de gepleegde ontrouw tegenover den vroegeren bondgenoot is beloond, door het bijna zonder slag of stoot inbezitnemen van den Kerkelijken Staat, dan zou het niet zoo vreemd aandoen indien werd waargenomen, dat door de Consulta nogmaals op avontuur werd uitgegaan en getracht door een andere ontrouw den droom van "Italia irredenta" te verwezenlijken, al zou daarvan het gevolg wezen, dat Triest en Italiaansch Tyrol aan den vroegeren bondgenoot wordt ontrukkt. Het eenige wat wellicht voor het oogenblik die Consulta van dat avontuur terughoudt is *de toestand van het Italiaansche leger*. Reeds Bismarck had daarvan in zijn tijd geen hoogen dunk. Volgens de *Hamburger Nachrichten* van 19 April 1914, stelde hij zich reeds tevreden indien door Italië, ingeval van oorlog, slechts 1 korporaal, 1 trompetter en 1 soldaat met de Italiaansche vlag aan de West- in plaats van aan de Oostgrens zou worden gesteld. Sindsdien is dat leger er niet beter op geworden. Blijkens datzelfde blad waren op genoemden datum aan de Fransche grens slechts Infanterie-compagnieën te vinden, waarvan de sterkte op papier 55 man bedroeg (aan de Fransch-Duitsche en aan de Duitsch-Fransche grens zijn ze steeds op voet van oorlog). "Op papier", want in 't gelukkigste geval kon slechts met 25 man worden geoefend.

Bij spoed-mobilisatie moesten van die 25, ettelijke manschappen worden afgezonderd voor allerlei verrichtingen met dergelijke mobilisatie verband houdende. Aangezien bij vele bataljons steeds officieren ontbraken, zou met zoo goed als geen officieren naar de grens worden getrokken. Zelfs de voor de dekking dier grens aangewezen bataljons (300 man sterk) konden slechts over 1 luitenant per compagnie beschikken. Daarbij blijft het niet. Vijf kilometer van de grens verwijderd (op 14 K.M. afstand daarvan ligt een sterk Fransch garnizoen) bevindt zich een infanteriebataljon, dat bij alarm dadelijk verschillende forten enz. moet bezetten, ten einde ze voor een coup-de-main te vrijwaren. Verlies van die stellingen is voor 't verder verloop van den veldtocht schadelijk. Dit bataljon moest onlangs (dus kort vóór 19 April 1914) een marsch verrichten, waarbij niet meer dan 78 man (nog niet de helft der voor deze forten enz. benodigde bezetting) onder de wapenen waren. Bij het houden van winter-oefeningen is dergelijke sterkte (per bataljon) regel voor de grens-regimenten. Elk regiment moet voorzien zijn van 8 machine-geweren; 16 dus bij de twee te Turijn in garnizoen zijnde. Voorhanden was er geen een. In 1912 bevond zich een Divisie in het kamp bij Oulx, ter sterkte van 1500 man. Om met 1 sectie artillerie (2 stukken) te

665 kunnen uitrukken moest daarvoor door 2 regimenten worden bijgedragen enz. Aldus
schreven de *Hamburger Nachrichten* ruim drie maanden vóór het uitbreken van den thans
woedenden oorlog over de krijgsmacht van den bondgenoot in 't zuiden (thans
neutraal). Uit de Artilleristische Monatshefte van Juli 1.1. (dus één maand voor dat
uitbreken verschenen), wordt vernomen, dat, als gevolg van het slepen blijven der
670 levering door de Fransche Depot-Maatschappij, het Italiaansch leger neg slechts in 't
bezit is van 3 à 4 batterijen *terugloop veldkanonnen* van de 93 welke in 1911 waren
besteld. Op dit oogenblik is dus dat leger in Europa het eenige waarbij de veld-
artillerie het nog moet doen met geschut op starre affuit, waarmede, zooals bekend,
geen snel-, maar slechts versneld vuur kan worden gedaan. Wanneer voorts niet wordt
675 voorbijgezien, dat in 't kort geleden onderworpen Tripoli (Libye) pl.m. 50.000 man
bezetting werd vereischt; dat om deze voltallig te kunnen houden, voortdurend inbreuk
op de legerorganisatie is moeten worden gemaakt, dan lijken, zooals reeds te kennen
werd gegeven voorloopig nog niet een daadwerkelijk optreden van Italië, ten voor- of
ten nadeele van den Driebond, waarvan het officieel nog altijd deel uitmaakt, te
verwachten. Zoolang De Italiaansche krijgsmacht niet beter in orde is, dan thans het
680 geval schijnt te zijn, behoeft o. i. geen vrees te bestaan, dat ook "dit land de
wereld door zijne ondankbaarheid zal verbazen", gelijk van Oostenrijk werd getuigd,
toen Rusland, tijdens den Krim-oorlog, te vergeefs de hulp van keizer Frans Jozef II
inriep op grond van den verleenden steun bij de onderwerping van Hongarije in 1848.

685 **Als het spookt aan de grenzen. III.**

ZÜRICH, 3 September.

Er komt hier langzamerhand weer kalmte over de menschen. Men staat nu niet meer
radeloos tegenover het nog nooit doorleefde, een Europeeschen oorlog, met al zijn
verschrikkingen van menschenmoord en plundering, armoede en hongersnood, ontwrichting
690 van grenzen en vernieling van steden, van rechteloosheid en hulpeloosheid, overal.
Het verschrikkelijke geheimzinnige is duidelijk geworden, spoediger dan iemand het
had durven denken. En het vertrouwen op de toekomst is teruggekeerd. Veel heeft
daartoe bijgedragen de krachtige nationale organisatie in de verschillende landen,
die direct of indirect bij dezen rampzaligen krijg betrokken werden. De
695 machteloosheid der diplomatie moge in deze dagen duidelijker dan ooit aan den dag
getreden, de internationale verbroedering der volkeren honderd jaren teruggedrongen
zijn, daartegenover staat, dat de binnenlandsche organisaties, financieele en
economische, bewijzen gegeven hebben van een sterke, goed-gereguleerde kracht,
die tegenover vroegere catastrofes een zeer groote schrede voorwaarts beteekenen. Ook
700 in Zwitserland hebben de leidende kringen onmiddellijk het gevaar doorzien, en naar
krachtige middelen van verweer gegrepen. Over de militaire maatregelen schreef ik
reeds, en daarop behoeft ik dus niet meer terug te komen.

De voornaamste taak voor een geblokkeerd land als Zwitserland, was de zorg voor de
benodigde levensmiddelen. Alle krachten werden ingespannen om van Duitschland de
705 uitlevering te verkrijgen van de daar voor Zwitserland (in Mannheim) opgeslagen
granen, wat met klem van militaire redenen althans gedeeltelijk is gelukt. Want
Duitschland heeft er groot belang bij, dat Zwitserland in staat is zijn Fransche
grenzen krachtig, te dekken. Maar "pas de pain, pas de Suisses", wat men in Berlijn
ook wel zal ingezien hebben. Ook naar Frankrijk gingen krachtige betoogingen en ook
710 in Parijs kon met dezelfde klemmende argumenten gewerkt worden. Wij kregen dan ook
dezer dagen over Marseille prompt een groote hoeveelheid graan aangevoerd, die voor
Zwitserland drijvende was. Ook op de Italiaansche grenzen kregen wij lucht. Gesteund
door een adres-beweging van eenige honderdduizend Italianen, die blijvend hier
gevestigd zijn, slaagde de Italiaansche gezant er in de route Genua-Chiasso voor het
715 Zwitsersche transport open te houden, en Rome hief daarenboven voor verschillende
artikelen het uitvoer-verbod ongelimiteerd op. Oostenrijk kon ons voor zijn petroleum
niet veel beloven. Het is door de Russen zoo heftig besprongen dat het alom voor dit
artikel aan arbeidskracht en transport-materieel ontbreekt.

Ook zijn kostelijke Prager hammen zullen wij voorloopig moeten ontberen, waarvoor
720 Holland ons misschien schadeloos kan stellen. Land- en zeewegen staan voor den
aanvoer open! Mocht de oorlog heel lang duren, dan zullen wij dezen winter zuinig
moeten zijn, zeer zuinig zelfs, met steenkolen, granen, groenten en peulvruchten.
Reeds werken de gasfabrieken met halven druk, en 's avonds na elf uur blijft er zelfs
van de helderheid onzer drielichts-lamp niet veel meer over dan een kaarsen-
725 schijnsel, zooals men het op sommige oud-Hollandsche doeken ziet. In dit vriendelijke
halfduister bespreken wij dan, hoe wij bij gebrek aan kolen tegen de winterkoude
zullen vechten. Mijn vrouw heeft een advertentie uitgeknipt voor een knus-gevonden
instrumentje, waarmee men van natgemaakte kranten papier-briquets kan persen, die
naar zeggen van den uitvinder een flinke en aanhoudende warmte ontwikkelen. Ik voor

730 mij heb geen groot vertrouwen in dat papieren spul en sympathiseer meer met het idee
om in onze vacantie bij de boeren op het land te gaan helpen in ruil voor een voer
pittig brandhout. Tegenover een gebrek aan mondkost staat ons beider vindingrijkheid
hulpeloos, en zijn wij geheel van de zorg der overheid afhankelijk. Reeds is de
735 handel in granen gemonopoliseerd. De banketbakkerij is reeds op zwart zaad, of
juister, is op order der regeering broodbakkerij geworden. En zelfs de broodbakkerij
is in haar bescheidene keuze gekortwiekt. Er wordt nl. al sedert eenige dagen niet
anders gebakken dan z.g. "Kriegsbrot", een smakelijk en voedzaam bruin deeg uit
740 ongebuild meel gebakken, een goed en goedkoop brood, in schoone harmonie met het
Zwitserse devies: "Ein für Alle und alle für Ein".

740 Minder krachtig spreekt deze democratische gezindheid uit den particulieren handel in
allerlei eetwaren. Wel werd door een regeeringscommissie voor de meeste artikelen een
standaard-prijs vastgesteld, maar de handelaars sjacheren niet de qualiteiten, en
zouden hun speculatieven zin nog ruimer botvieren, als de winkels der coöperatieve
745 vereeniging met hun minimaal-prijzen niet zoo krachtig remmend werkten. Op de
wekelijksche groentenmarkten moeten de waren met duidelijk-leesbare cijfers geprijsd
zijn, en is het loven en bieden, waarbij de verkoopsters gewoonlijk aan het langste
eindje trokken, verboden. Gelukkig is er groente en ooft in overvloed zijn de prijzen
dientengevolge laag, en hebben onze huisvrouwen ruimschoots gelegenheid om voor den
750 winter te proviandeeren. In tal van huishoudens (ik geef deze en dergelijks details
omdat ze misschien van dienst kunnen zijn?) ziet men de kinderen bezig met het
versnijden van allerhande groenten tot kleine reepjes, die op groote witte doeken in
de zon gedroogd worden. Deze snippers leveren de bekende Julienne, waarvan wij in
dezen karigen winter een gezonde dikke soep willen koken. Om op alle mogelijkheden
755 voorbereid te zijn, hebben vele landbouwers en particulieren dezer dagen voor de
tweede mal jonge groenten uitgezet, die men dezen winter hoopt te kunnen snijden.
Onze vrienden over de grenzen behoeven zich dus voor ons dezen winter niet bezorgd te
maken.

Maar voor handel en industrie ziet het er minder geruststellend uit. Niet alleen
houdt generaal Wille met harde militaire strengheid alle weerbare mannen onder de
760 wapenen, en is daarenboven door gebrek aan transportgelegenheid de export nagenoeg
lamgelegd, maar ten gevolge van den wilden run op de banken ontbreekt het dezen ook
aan de noodige fondsen om het industriele krediet open te houden. Bij dat alles kwam
nog de afkondiging van het moratorium, dat naar achteraf blijkt minstens zooveel
765 kwaad als goed gedaan heeft, wijl het een gevaarlijk wapen blijkt te zijn in handen
van onzekere elementen. Wissels worden geretourneerd, betaling van huur-termijnen
uitgesteld, rekeningen van leveranciers zonder meer op zijde gelegd. Iedereen beweert
geen geld te hebben of minstens zich in zake betalingen reserve te moeten opleggen
met het oog op de onzekere toestanden aan en over de grenzen. Houvast voor krasse
770 maatregelen is niet te vinden, en zoo heeft de Bondsregeering in samenwerking met de
kantonale regeeringen en gesteund door de leiders der financieele en industriele
kringen een serie van maatregelen ontworpen, waarmede naar alle waarschijnlijkheid
althans iets zal te bereiken zijn. Toch is het slechts provisorische en onzekere
arbeid, die in het beste geval de enorme schade slechts ten deele zal kunnen
775 goedmaken. Om handel en industrie aan contanten te helpen, werd aan de Nationale Bank
een tijdelijke sub-organisatie verbonden, waar effecten, die ter beurze gecoteerd
zijn, en niet-bederfelijke grondstoffen tot een maximale waarde van 50% kunnen
beleend worden. Voor soliede banken en solvente firma's is in dezelfde richting een
hulp-actie ingeleid voor hun wissel-portefeuille. Hiermede kan zeker veel bereikt
780 worden, is in ieder geval een dreigende catastrofe voorkomen. Ook indirect hebben
deze ferme maatregelen op de stemming bij het groote publiek zeer kalmeerend gewerkt.
Het begint langzaam aan de opgepotte contanten weer bij de banken te deponeren, en
heeft anderzijds zijn vorderingen zoo goed als gestaakt. Bedriegen de voortteekenen
niet, dan zal althans deze crisis in afzienbare tijd overwonnen zijn.

Minder klemmend kan worden ingegrepen in de betalingsplichten der groote massa
785 tegenover leveranciers en woningverhuurders. Hier stukt niet alleen maar de geregelde
gang zooals in het geldverkeer, maar hier is inderdaad een heillooze verwarring, en
gaan vele zwakke existenties ten gronde. Wat zal de woningverhuurder en de
leverancier mogen en kunnen vorderen van duizenden, die door den oorlog voor vele
maanden broodeloos geworden, misschien heelemaal geruïneerd zijn? Wat zullen de
790 banken mogen en kunnen vorderen van die woningverhuurders en leveranciers, die zelf
teleurgesteld werden? Om het allerergste te voorkomen, heeft de Regeering voorshands
althans voor woningschulden alle bestaande dwangmiddelen opgeheven in zooverre, dat
elk geval afzonderlijk door den rechter zal moeten onderzocht worden, voordat eenige
dwang mag worden toegepast. Voor andere schulden is tot dusverre nog geen clementie
795 in uitzicht gesteld; ook werd op einde Augustus het moratorium niet verlengd. Hier

zal dus alleen aan de praktijk de beslissing zijn. Agenten en fabrikanten eenerzijds, grossiers en winkeliers anderzijds hebben reeds vergaderd en beraadslaagd, om een algemeene lijn vast te stellen; maar het blijkt moeilijk te zijn. Toch is het reeds bemoedigend te weten, dat er aan de verbetering der toestanden ernstig en methodisch gewerkt wordt. Dat geeft althans het uitzicht, dat er bij eenige welwillendheid op deze zijde en bij een ernstige opvatting aan de andere zijde een middenweg zal kunnen gevonden worden.

ENGELAND.

805 Een batterij gevraagd per advertentie.

In de *Daily Telegraph* van 7 Sept. staat De volgende advertentie: AN OPPORTUNITY TO HELP! Wanted, for a newly raised Battallon, a Battery of (say) six machine guns. Will those anxious to help our country in a practical way communicate with H. W. Hodges, Esq., 61 Gracechurch-st., Londen E. C, wtho will answer all enquiries. VERTALING: (Een gelegenheid om te helpen! Voor een nieuw opgericht bataljon is noodig een batterij van (zeggen wij) zes machinegeweren. Zij die geneigd zijn ons land practisch te helpen worden verzocht zich in verbinding te stellen met H. W. Hodges Esq. 61 Gracechurch-st., Londen E. C., die op alle aanvragen zal antwoorden.) Het ie wel een bootje ongewone manier, om een batterij voor een regiment aan te vragen per
815 advertentie.

AFRIKA.

Op het Victoria Nyanzameer.

NAIROBI [NACROBI], 19 Sept. (Reuter.) De Engelsche stoomboot "Kavirondo" bracht twee
820 Duitsche Dhows tot zinken op het Victoria Nyanzameer. De Duitsche stoomboot "Muanza" viel het Britsche stoomschip "Winifred" aan, dat op 15 Sept. Karungu wilde binnenvaren. De "Winifred" stoomde weg, doch keerde terug met de "Kavirondo". Karungu werd toen zonder tegenstand bezet.

825 PERZIË.

Russen en Duitschers te Tebriz.

WEENEN, 20 Sept. (W. B.) Aan de "Südslavische Korrespondenz" wordt uit Konstantinopel bericht: De te Tebriz in garnizoen zijnde Russische troepen besloten eenige dagen geleden de uit ongeveer vijftig personen bestaande Duitsche kolonie, met den
830 Duitschen consul te lynchen, uit wraak voor gruweldaden, die door Duitsche soldaten zouden zijn gepleegd. De Russische consul-generaal te Tebriz verklaarde, dat hij voor niets kon instaan en dat hij den Duitschers derhalve ried ten spoedigste te vertrekken. Intusschen verzocht een nog onbekende Rus in burgerkleeding een onderhoud met den consul en deed, toen hij toegelaten werd, een aanval op dezen. Hij werd
835 echter onschadelijk gemaakt. Ten einde de veiligheid van de te Tebriz wonende Duitschers te verzekeren, is de bemiddeling der Vereenigde Staten ingeroepen.

Nederland en de Oorlog.

Steun voor de uitgewekenen uit België.

840 Het is voor het Nederlandsch Comité tot Steun van Belgische en andere slachtoffers een groote voldoening te kunnen mededeelen, dat de sub-commissie, die zich speciaal bezighoudt met de oplossing van het zoo moeilijke vraagstuk "huisvesting bij particulieren", thans reeds op zoo gunstige resultaten van haar werkzaamheden kan wijzen. Aan een groot aantal uitgewekenen, zoowel volwassenen en kinderen als geheele
845 gezinnen, zijn bij verschillende families over geheel ons land verdeeld, onderkomen en liefderijke verzorging verleend. Dien weldoeners onzen dank. Waar er echter nog zoo vele vluchtelingen in de grensplaatsen vertoeven, voor wie, gegeven de sociale positie welke zij vroeger innamen,- een verblijf in een der vluchtkampen minder aanbevelenswaard is, zou het Comité het op hoogen prijs stellen, indien het nog meer
850 aanbiedingen mocht ontvangen van particulieren die kosteloos hun woning voor één of meer dier ongelukkigen openstellen. Hiervoor zijn formulieren ter invulling op aanvraag verkrijgbaar aan het secretariaat van het Comité, Kalverstraat 64, Amsterdam.

855 Den families, die uitgewekenen hebben opgenomen buiten ons Comité om of de verblijfplaats kennen van andere vluchtelingen, wordt verzocht zoo spoedig mogelijk haar adres op te geven aan het secretariaat, waar thans lijsten worden samengesteld van de uitgewekenen, om op de eerste navraag naar gezochten hun verblijfplaats te kunnen mededeelen. Men gelieve deze inlichtingen zoo beknopt mogelijk in te kleeden: bij mij woont in huis... (volgt naam en voornaam en de plaats waar de uitgewekene
860 vroeger gevestigd was). Met genoegen mocht het Comité constateeren, dat verschillende commissies, welke later voor hetzelfde doel als het zijne werden opgericht, er zich

bij aangesloten of het haar werking toezegden. Toch is deze medewerking niet zoo algemeen als zij wel moest zijn, nog steeds zijn er vele Comités in den lande die zelfstandig werken en voortdurend komen berichten in van de oprichting van nieuwe.
865 Ter voorkoming van schadelijke krachtsversnippering geven wij dezen organisaties met drang in overweging, zich bij ons Comité aan te sluiten, ten einde de zoo hoogst noodige samenwerking te verkrijgen. Aan elke commissie blijft, binnen het rayon harer werkzaamheden, de meest mogelijke zelfstandigheid verzekerd.
870 Wat betreft het opzenden van kleedingstukken en andere giften in natura, zij er nogmaals aan herinnerd, dat het Comité in een daartoe geheel ingeruimd perceel, Rokin 73, Amsterdam (telefoon N. 5386); een centraal-magazijn heeft ingericht, waar de goederen worden gesorteerd, opgeslagen en naar gelang van behoefte gedistribueerd. Men gelieve de goederen daarheen te verzenden, alle correspondentie echter te richten naar het secretariaat, Kalverstraat 64, Amsterdam (telefoon N. 2721). Ten slotte nog
875 een dringende wens: neg steeds noemt de stroom van uitgewekenen naar gastvrij Nederland toe; duizenden zien reikhalzend uit naar onze hulp, veel veel is er noodig. Het comité twijfelt niet of deze enkele doch zoo veel zeggende mededeeling zal voldoende zijn om te bewerken, dat het door het toevloeien van vele en ruime giften in staat wordt gesteld het zware leed te verzachten. [Dan volgen de leden van het
880 bestuur, de '6e Verantwoording van den penningmeester' met de ingezamelde gelden.]

Russische onderdanen in Nederland.

De Russische legatie te 's-Gravenhage meldt aan Russische onderdanen in Nederland, die naar Rusland wenschen terug te keeren, dat een bijzondere gelegenheid zich
885 voordoet om over Engeland te repatrieeren naar Archangel. Zij hebben zich daarvoor aan te melden Maandag 21 Sept. (3 Sept. o.s.) aan het Russisch Consulaat-Generaal te Rotterdam, (Van Vollenhovenstraat 60a, tel. 7995). De reis tot Archangel geschiedt gratis. (*Herplaatsing wegens misstelling.*)

890 De Zwitsersche trein.

Gistermorgen 8 u. 40 is aan het Centraal-Station aangekomen de extra-trein uit Zwitserland. Te Resteren was een gedeelte voor Den Haag afgekoppeld, dat aldaar te 9 u. 30 zou aankomen. De Amsterdamsche trein bracht ongeveer 30 passagiers uit
895 Zwitserland voor Amsterdam bestemd en een aantal Amerikanen en Engelschen. Onder de Hollanders bevonden zich verpleegden uit Davos. Ook het Haagsche gedeelte bracht ongeveer een dertigtal Hollanders in het vaderland terug. De belangstelling bij de aankomst bepaalde zich vrijwel tot verwanten en vrienden.

Laatste Berichten.

900 Op het Westelijk oorlogstoneel.

Geen verandering.

LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) (Communiqué van het Persbureau van 4 uur 20.) Er is geenerlei verandering gekomen in den toestand. Het is zeer slecht weder. Gisteravond werden door den vijand tegenaanvallen gedaan, die in den loop van den nacht zonder
905 groote moeite werden afgeslagen met verliezen voor de Duitschers.

De Franschen in Boven-Elzas.

STRAATSBURG, 20 Sept. (W. B.) De "Strassb. Post" bericht uit Munster in Boven-Elzas d.d. 17 Sept.: De Franschen hebben ondanks de protesten van de bevolking, de
910 arrestatie van gijzelaars voortgezet. De burgemeester van Metzeral en Immer, lid van den Landdag, werden gevangen genomen, nadat vooraf de beide zonen van laatstgenoemde reeds in hechtenis waren genomen. Te Wasser zijn ook nog arrestaties geschied.

Geen Vrede.

915 De officieuse "Nordd. Allg. Ztg." zegt naar aanleiding van het vredesbericht uit Washington: Deutschland denkt op het oogenblik aan geen vredes pogingen. Wij herhalen: Deutschland heeft slechts één doel, den roekeloos over ons gebrachten oorlog eervol tot het einde uit te vechten.

920 Engelsch schip gezonken.

LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) De Admiraliteit bericht: Het Engelsche oorlogsschip "Pegasus" (opereerende tusschen Zanzibar en Dar-es-Salaam), heeft de Deutsche kanonneerboot "Moewe" en een lichter hedenmorgen in den grond geschoten. De Deutsche kruiser "Königsberg" echter viel de "Pegasus" aan, die zich voor het schoonmaken der
925 machines te Zanzibar bezondat [??] het Engelsche schip in het nadeel was en totaal werd ontredderd. De verliezen zijn 25 dooden, 30 vermist op een equipage van 234 man.

Sven Hedin.

930 Men meldt ons. Sven Hedin heeft zich op uitnoodiging van den Duitschen keizer naar het hoofdkwartier in het westen begeven, om zich persoonlijk van den stand van zaken te overtuigen. Hem werden een militaire auto en officieren als begeleiders ter beschikking gesteld. Later zal hij ook het oostelijk oorlogsterrein bezoeken.

Ernstige vechtpartij.

935 Tusschen eenige opvarenden van den te IJmuiden liggenden Duitschen stoomtrawler "Senator Sander" en een paar burgers had Zaterdagavond eene ernstige vechtpartij plaats waarbij aan weerskanten van messen werd gebruik gemaakt. Een burger werd door een messteek in de borst in een levensgevaarlijken toestand gebracht.

940 **De Engelsche handelsoorlog.**

Britsche octrooien en buitenlandsche octrooihouders.

In het weekblad "De Ingenieur" schrijft de heer R. A. van Sandick een artikel over Britsche octrooien en buitenlandsche octrooihouders, waaraan wij het volgende ontleenen: In het Britsche parlement werd reeds in de eerste week na het uitbreken
945 van den oorlog, den 7den Augustus, een wet aangenomen, getiteld: Patents, Designs and Trade Marks (Temporary Rules) Act 1914, die drie weken later geamendeerd werd door een Amendment Act van 28 Aug. 1914. De hoofdinhoud is dat de wet aan den Board of Trade (buiten eenige bemoeiing van het Parlement) de volledige bevoegdheid geeft om
950 regels vast te stellen, besluiten te nemen en alle handelingen te doen, die hij nuttig zal oordeelen, ten einde 1o. geheel of gedeeltelijk te vernietigen of te schorsen elk octrooi of licentie, dat verleend is aan of dat strekt ten bate van onderdanen van en Staat, in oorlog met Zijne Majesteit; 2o. te vernietigen of te schorsen de inschrijving en de rechten, verkregen door de inschrijving van elk
955 handelsmerk, welks eigenaar is een onderdaan als hierboven bedoeld; 3o. te niet te doen of te schorsen elke aanvraag, gedaan door zulk een persoon in zake de Octrooiwet en de Merkenwet; 4o. licenties uit te geven, ten voordeele van andere personen dan de genoemde onderdanen, onder zoodanige voorwaarden, zoowel voor den geheelen termijn van het octrooi of van de inschrijving als gedurende een korteren tijd, als de Board of Trade gelieft te bepalen, ten einde te vervaardigen, te gebruiken, toe te passen
960 of te verkoopen geoctrooieerde uitvindingen en ingeschreven ontwerpen die vatbaar zijn voor vernietiging of schorsing. De Board of Trade maakte onmiddellijk gebruik van de hem verleende bevoegdheid. Tusschen de indiening van de wet en de amenderende wet verscheen een besluit, waarbij de Board of Trade bepalingen (rules) vaststelt, ter uitvoering van de bovengenoemde wet. Het besluit bevat o. a. de volgende
965 bepalingen:

1o. De Board of Trade kan op verzoek van elk persoon de geheele of gedeeltelijke vernietiging of schorsing uitspreken van elk octrooi of elke licentie, verleend aan een onderdaan van eenigen Staat, in oorlog met Zijne Majesteit. De Board of Trade kan daarbij al of niet de voorwaarden stellen, die hij noodig oordeelt. De Board of Trade
970 kan, alvorens te beschikken op een dergelijk verzoek, eischen voldoende zekerheid te ontvangen o. a. betreffende de volgende punten: dat de persoon, die het verzoek doet, zekerheid geeft dat hij het geoctrooieerde artikel zal vervaardigen of zal doen vervaardigen of het geoctrooieerde procédé zal toepassen of zal doen toepassen; dat het in het algemeen belang is van het land of van een deel der gemeenschap of van een
975 tak van handel en nijverheid, dat het bedoelde procédé zal worden toegepast. De Board of Trade kan, ten allen tijde, naar verkiezing (in their absolute discretion) herroepen elke vernietiging of schorsing van eenig octrooi of licentie, die hij heeft uitgesproken. De Board of Trade kan, ten eind in elk geval het recht tot vernietiging of schorsing uit te oefenen, een persoon of personen benoemen, die hij geschikt
980 oordeelt tot het instellen van een onderzoek, en aan wie hij alle verzoeken tot vernietiging of schorsing ter fine van onderzoek kan overdragen. De Board of Trade behoudt echter ten allen tijde het recht, zonder eenig beroep, te gelasten de geheele of gedeeltelijke vernietiging of schorsing van elk octrooi of licentie, al of niet onder bepaalde voorwaarden. Practisch, zooals De Engelschen zijn, heeft de Board of
985 Trade niet nagelaten een model te geven van een formulier, waarop een Britsch onderdaan een aanvraag tot vernietiging of schorsing van een octrooi kan schrijven. De onkosten behoeven niemand af te schrikken, zij bedragen slechts £2.

Een andere bekendmaking van den Board of Trade, uitgaande van den controleur-generaal en onmiddellijk volgende op het behandelde Besluit, is getiteld: "Procedure, die gevolgd zal worden in zake de artikelen 2 en 3 van bovenstaand besluit". Hierin wordt
990 o. a. bepaald, dat gedurende den oorlog geen octrooi zal worden verleend en geen handelsmerk worden ingeschreven ten behoeve van onderdanen van eenigen Staat in oorlog met Zijne Majesteit. Oppositie tegen verleening van een octrooi of tegen

995 inschrijving van een handelsmerk, die wordt ingediend na het begin van den oorlog,
zal niet worden aanvaard indien zij uitgaat van die onderdanen en gericht is tegen
een octrooi of merk, verleend aan een Britsen burger of bondgenoot. Is de oppositie
gericht tegen een octrooi of merk, verleend aan een van die onderdanen, dan zal de
oppositie wel worden aanvaard, maar alle volgende handelingen zullen worden
1000 uitgesteld tot het einde van den oorlog. Uitvindingen medegedeeld door die
onderdanen, doch waarvoor octrooi wordt gevraagd ten behoeve van personen in
Engeland, zullen op dezelfde wijze behandeld worden alsof het octrooi rechtstreeks
was aangevraagd door die onderdanen. De Board of Trade kan geen maatregelen nemen
krachtens deze wet na den fatalen termijn van 6 maanden na den vrede, maar van af 7
1005 Augustus 1914 tot dien termijn heeft hij de bevoegdheid om een octrooi te schorsen of
op te heffen gedurende een tijdperk, dat bepaald wordt door den Board of Trade, ja,
desgewenscht voorgoed. Wat de beteekenis zal zijn van dit staatje van
oorlogswetgeving, ingrijpende op het gebied van den industrieelen eigendom, hangt
geheel af van het bon plaisir van den Board of Trade, aan wien door de wet
1010 discretionaire macht is toegekend, doch die, voor zoover bekend, tot nu toe nog geen
enkelen drastischen maatregel nam. De geheele technische pers in Engeland legt er den
nadruk op dat men uit den aard der zaak rekening zal moeten houden met de
tegenmaatregelen in zake octrooiën en merken in handen van Engelschen, die zonder
twijfel zullen genomen worden door de Staten in oorlog met Engeland. Hieromtrent
1015 verkeert men nog in het duister. Er blijven trouwens voor de toepassing nog
verschillende open vragen. Zal de tijd van schorsing van een octrooi in mindering
komen van het tijdperk, waarover het octrooi is verleend? Of zal de tijd van
schorsing van een octrooi het tijdperk, waarover het octrooi is verleend, met dien
tijd verlengen? Verschillende, vooral Deutsche octrooihouders in Engeland, hebben
1020 contracten gesloten met Engelsche fabrikanten en hun, tegen uitkeering van "royalty",
licentie verleend voor de gebruikmaking van het octrooi. Wordt in zulk een geval het
octrooi vernietigd of geschorst, dan is elke licentie waardeloos, of sterker nog,
vervallen.

Uit de bepalingen van het besluit, meer in het bijzonder uit de voorwaarden, die de
Board of Trade stelt aan den aanvrager tot tijdelijke of blijvende
1025 vervallenverklaring van een octrooi, blijkt verder naar onze meening duidelijk dat
elk geval op zichzelf zal worden onderzocht en er dus geen sprake is van een
algemeenen maatregel, waarbij alle Deutsche en Oostenrijksche houders van Britsche
octrooiën zouden zijn onteigend, zooals men zeer ten onrechte uit de dagbladberichten
zou hebben kunnen afleiden. Dat neemt niet weg, dat het recht tot onteigening van
1030 octrooiën, verleend aan den Board of Trade, aan de Engelschen een wapen in de hand
geeft in hun economischen strijd tegen Duitschland. In het laatste Jaarverslag,
uitgegeven door den Controleur (Comptroller-General of Patents) komen de volgende
statistische cijfers voor. Totaal aantal verleende octrooiën in Engeland 16,154.
Verleend aan Engelsche onderdanen 8263. Verleend aan Deutsche onderdanen 2606.
1035 Volgens de laatste Deutsche statistieken zou de overeenkomstige verhouding in
Duitschland veel geringer zijn. In één jaar bedroegen: Totaal aantal verleende
octrooiën in Duitschland 13,080. Verleend aan Deutsche onderdanen 8831. Verleend aan
Engelsche onderdanen 749. Nu kan het aantal octrooiën geen zuivere maatstaf genoemd
worden, omdat de belangrijkheid zoo heel verschillend is. Maar de vergelijkende
1040 cijfers kunnen de opgaven toch wel dienst doen. Dan bedraagt het aantal Deutsche
roofohouders dus in Engeland 16 pCt. van totaal of 31 pCt. van het aantal Engelsche
octrooihouders, terwijl het aantal Engelsche octrooihouders in Duitschland slechts 6%
van het totaal of 9 van het aantal Deutsche octrooihouders bedraagt. Dit zijn toch
inderdaad merkwaardige cijfers.

1045 Nu zijn de gebieden, waarover de Deutsche octrooiën zich hoofdzakelijk uitstrekken,
zeer verschillend. Een van de voornaamste is voorzeker dat der chemische industrie,
waarin, zooals bekend is, Duitschland een wereldpositie inneemt. En nu is het
merkwaardig dat de Kamer van Koophandel van Manchester een besluit heeft genomen, dat
werd voorgesteld door een der eerste chemische fabrikanten, en waarvan de conclusie
1050 luidt, dat elke drastische actie van den Board of Trade in zake Deutsche octrooiën,
die thans als monopolies werken, niet in het belang zou zijn van Engeland om 2
redenen: 1o. omdat Englands vijanden zonder twijfel vergeldingsmaatregelen zouden
nemen op eigen terrein, alwaar vele Britsche octrooiën en fabrieken in werking zijn;
2o. omdat in de meeste gevallen de Engelschen in geenen deele gereed zijn om
1055 gelijkwaardige producten te maken. Vreemde octrooihouders in Engeland zullen in alle
geval goed doen de verschuldigde jaarlijksche "taxes" te blijven betalen: van hun
zijde moeten zij geen aanleiding geven dat het octrooi uit zich zelf wettelijk
ongeldig wordt. Waar, zooals wij zagen, uit Engeland zelf bevoegde stemmen opgaan,
die den Board of Trade groote voorzichtigheidsaanraden, is de kans dat het

1060 buitenlandsche octrooi van Engelsche zijde ongeldig wordt verklaard tot dusverre nog niet zoo heel groot.

DE OORLOG, 21 september 1914
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27823]

1065 [Maandag 21 September 1914]

EDITIE VAN 4 UUR. AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

DE OORLOG

1070 **De algemeene toestand. — Vredesgerucht. — De slag aan de Aisne. — De beschieting van Rheims. — Generaal Dankl van Krakau afgesneden. — Scandinavies neutraliteit. — Brieven van het oorlogstooneel, uit Londen en Parijs.**

De algemeene toestand.

1075 Er gaan vredesgeruchten rond. In het ochtendblad van hedenmorgen hebben we melding gemaakt van hetgeen het Amerikaansche blad "Evening World" op grond van inlichtingen van de hoogste diplomatieke autoriteit, waarmee dan zeer zeker de Duitsche ambassadeur, graaf Bernstorff is bedoeld, meent te mogen meedeelen omtrent het Duitsche standpunt ten aanzien van den vrede. Echter is alreeds door de "Nordd. Allg. Ztg." naar aanleiding van deze Amerikaansche berichten meegedeeld, dat Duitschland op het oogenblik volstrekt niet aan vredesaanbiedingen denkt, dat Duitschland integendeel slechts één doel kent, "den roekeloos over ons gebrachten oorlog tot het einde uit te vechten." Dat klinkt zeker niet erg hoopvol. En toch!... Toch is het ongetwijfeld een gunstig verschijnsel, dat zoo uitvoerig de vredesvraag eens aan de orde is gesteld. De aandacht der oorlogvoerenden, tot dusver uitsluitend gericht op vernietiging en verdelging, wordt aldus weer eens gevestigd op hetgeen toch ten slotte het hoogste doel is: het herstel van den vrede. Van moord en doodslag wordt de aandacht afgeleid naar de schoone dagen van vreedzamen arbeid, van samenwerking en verzoening. En ook dat is van waarde, zelfs al mocht op het oogenblik ook van officieele of officieuze vredesverlangens nog niets blijken; ook vredesgeruchten zijn van beteekenis omdat ze den verzoeningsgezinden onder de strijdvoerenden gelegenheid geven zich tot actie op te maken en aldus een tegenwicht te vormen tegen de invloeden, die naar een oorlog tot het uiterste aansturen, een tegenwicht tegen de campagne van haat en verdelgingszucht die thans in de strijdende landen wordt

1085

1090

1095

1100

1105

1110

1115

1120

gevoerd. Maar voorloopig mag waarschijnlijk grootere waarde aan deze vredesgeruchten niet worden gehecht. De felheid aan weerszijden is nog niet bedaard, geen van beide partijen schijnt nog voldoende getroffen om de partij verloren te achten, hoogstens zou, indien de "Evening World" juist is ingelicht, Duitschland bereid zijn te erkennen, dat de partij remise is. Zullen echter de tegenstanders van Duitschland dat ook erkennen?

Hier hangt alles af van de houding van Engeland — dat zeker de sympathie van Europa in de waagschaal zou stellen, wanneer het zou weigeren onderhandelingen te openen op den grondslag, die Duitschland volgens het relaas in de "Evening World" zou willen aanbieden. Maar Engeland lijdt tot dusver verreweg het minst onder den oorlog en dat is een omstandigheid die op Engeland's bereidvaardigheid tot vrede sluiten ongetwijfeld van grooten invloed moet zijn. Men luistere slechte naar hetgeen de "Times" zegt naar aanleiding van de Amerikaansche berichten: "De bondgenooten die zich vereenigden tegen het Neo-Napoleonisme van den Duitschen Keizer denken er niet aan eenig juk, Napoleontisch of anders, op de volken van Duitschland te leggen. Maar ze zijn vast en onherroepelijk besloten niet den strijd te staken eer het Duitsche militairisme, zijn oorzaken en gevolgen, eens en voor al vernietigd zijn. Zij zijn besloten dat de instellingen en krachten die deze onzegbare ramp over de wereld brachten volgens den wil van Wilhelm van Hohenzollern en met instemming van zijn onderdanen, onherroepelijk vernietigd zullen zijn. Als het juist is dat "iedereen in het Duitsche Rijk oprecht en eerlijk gelooft dat de oorlog er een is van zelfverdediging tegen de vijandelijke aanmatiging van Rusland, Frankrijk en Engeland, dan moet "iedereen" een desillusie ondervinden. Niet voordat het Duitsche volk gedwongen is tot de overtuiging, dat deze worsteling is een opstand van de onweerstaanbare krachten der beschaving tegen de stelselmatige ethiek van barbaarschheid het door Duitsche potentaten en professors opgedwongen, kan er een uitzicht bestaan op duurzamen wereldvrede."

En met andere woorden, maar op wat meer verzoenenden toon, zegt de "Westm. Gaz.": "wij hebben nooit gezegd, dat wij Duitschland willen vernietigen of vernederen, en wij zij van oordeel, dat elke vrede, die pijnlijke wonden achterliet of tot

1125 voorbereidingen van een revanche oorlog zou lijden, zijn doel heeft gemist. Indien de
bedreiging om tegenstanders te verpletteren is geuit, is dat geschied in Duitschland.
Wij kunnen niet voor ons de overtuiging verbergen, dat als Duitschland dezen oorlog
1130 zou winnen, zijn vredesvoorwaarden wel degelijk de verminking van het Britsche Rijk
zouden omvatten, en wij kunnen niet tevreden zijn met een "remise-oorlog", die ons
onder die bedreiging zal laten of die ons zou nopen ons hiertegen te beschermen door
uitputtende oorlogstoerusting. "Als we dus spreken, van het oorlog tot het einde,
bedoelen we niet een oorlog die een einde zou maken aan Duitschland als Rijk, maar
bedoelen we een oorlog die dat gedurende de laatste twintig jaren als een nachtmerrie
1135 Europa drukte en de overigen onder voortdurende bedreiging hield van oorlog ter
bereiking van ondergeschikte diplomatieke bedoelingen... Wij zijn verplicht te
zeggen, dat de Europeesche beschaving allereerst bevrijd moet worden van dien geest
en deze methoden; en dat een "rémise-oorlog" die ons deze doet behouden en geen
beteren waarborg geeft voor internationaal recht en wet, dan is gebleken bij de
jongste onderhandelingen tusschen Duitschland en zijn bureu, voor ons gelijk zou
1140 staan met een nederlaag. Maar indien Duitschland werkelijk bereid is te "leven en te
laten leven," indien het oprecht denkt aan vrede en ontwapening zooals in de
(Amerikaansche) mededeeling wordt opgemerkt, zullen wij zeker de smeulende vonk niet
blusschen. Wij zullen een eind maken aan het conflict, dat begon met de verminking
van Frankrijk in 1870, en wij wenschen Europa te bevrijden van den druk der
1145 bewapening, die het sedert is opgelegd, maar we zijn dezen oorlog niet begonnen voor
onze eigen gebiedsuitbreiding en we wenschen niet Duitschland te vernederen, of het
zaad van nieuwe conflicten te zaaien, dat weer toestanden zou brengen die we juist
trachten op te heffen."

Leest men die Engelsche uitlatingen en daarnevens, dan de uitzetting van het Duitsche
1150 standpunt, zooals dat door de "Evening World" is gegeven, dan lijken beide
opvattingen voorloopig nog onverzoenbaar. En ook de Russen --, dat blijkt uit de
"Novoje Vremya", die elke bemiddelingspoging van president Wilson afwees en opmerkte
dat de Russische diplomatie in overeenstemming met de bondgenooten elke
1155 onderhandeling, rechtstreeks of zijdelings, zou afwijzen eer het Pruisische
militairisme, d.w.z. de overheerschende rol van Pruisen in den Duitschen Statenbond,
zou zijn vernietigd, eer ook een hereenigde Polen is tot stand gebracht --, blijken
van de vredespogingen van graaf Bernstorff en anderen niet te willen weten. Maar in
elk land, zoowel in Duitschland als elders, is ook in officieele kringen een meer
vredelievende partij en het kan dus zijn waarde hebben, gelijk we zeiden, dat nu
1160 althans de vredesvooruitzichten ter sprake, worden gebracht. Er moet toch ook een
einde aan komen. Van het oorlogstooneel in het Westen komt geen beslissend nieuws. De
legers van beide partijen liggen hier tegenover elkaar -- al sedert eenige weken in
bitteren strijd en geen beteekenende verandering in positie wordt verkregen.-- Het is
in vele boeken over den toekomstoorlog reeds voorspeld, ten slotte zouden de
1165 millioenlegers vastloopen. En die voorspelling schijnt in Noord- Frankrijk te worden
bewaarheid. Geen van beide partijen gaat een voetbreed achter uit, beide zijn
vastbesloten te overwinnen of te sterven. En zoo wordt het hier een moordpartij op
grootte schaal, een slachting, die slechte kan eindigen "faute de combattants", of met
de volslagen uitputting van beide partijen. "Niemand", aldus wordt van Duitsche zijde
1170 erkend, "verheelt zich, dat wij een wanhopigen, met inzet van alle krachten om het
laatste strijdenden vijand tegenover ons hebben, wiens dapperheid volle waardeering
verdient". Maar men verblijdt zich aan Duitsche zijde met de aanwijzingen, dat de
Fransche weerstand begint te verlammen.

Van de zijde der bondgenooten erkent men eveneens de kracht van den Duitschen
1175 tegenstand, maar blijft men vol hoop op de eindelijke zegen. En intusschen stapelen
zich de lijken op, vallen de gewonden bij duizenden, put men zich aan beide zijden
uit om nieuwe troepen naar het front te brengen... zonder een stap verder te komen.
Komt zulk een onophoudelijke slachting niet, ten slotte èn in Duitschland èn in
Frankrijk de overtuiging wekken, dat het beter is nationale wenschen op te geven, dan
1180 zich te blijven uitputten tot onvermijdelijken ondergang, zoowel van overwinnaar als
van overwonnenen? Wordt de gruwel niet te groot voor den gestelden inzet? Op 10
September, aldus vertelt iemand in de "Vorwärts", kwam in Aken in mijn coupé een
gewond soldaat, begeleid door zijn meisje. Het meisje trachtte met vroolijk gepraat
den gewonde op te monteren. Maar somber keek de jonge soldaat voor zich. Eindelijk
1185 verloor het meisje het geduld: Maar Will', riep het uit, "trek toch niet voortdurend
zoo'n vreeselijk gezicht! Lach toch eens!" Toen keek De jonge man op en met doffe
stem zeide hij: "Lachen? Ik heb het lachen verleerd, Bertha. Als iemand gezien heeft
wat ik gezien heb, kan hij niet meer lachen." Zal geheel Europa het lachen moeten
verkeren door de vreeselijke gruwelen van een oorlog à outrance, of zal het flauwe
1190 vredesgerucht uit Washington weldra in Europa een verblijdenden weerklink vinden?

De vredesvraag.

1195 BERLIJN, 20 Sept. (W. B.) De (officieuse) *Nordd. Allg. Ztg.* schrijft: Volgens een door Reuter verspreid bericht uit Washington zou de Duitse ambassadeur aldaar verklaard hebben, dat Duitsland bereid was tot den vrede, in geval het Duitse grondgebied in Europa niet zou worden verkleind. Dergelijke berichten zijn er op berekend, den indruk te wekken alsof Duitsland niettegenstaande de overwinningstochten zijner legers in het Westen en Oosten strijdensmoede ware. 1200 Duitsland denkt er op het oogenblik in 't geheel niet aan vredesaanbiedingen, welke dan ook, te doen. Wij herhalen: Duitsland kent slechts één doel, den roekeloos over ons gebrachten oorlog eervol tot het einde uit te vechten."

Op het Westelijk oorlogstooneel.

1205 BERLIJN, 20 Sept. (W. B.) De generale staf deelt mede uit het groote hoofdkwartier, onder dagteekening 20 September des vijands; In den aanval op het Fransch-Engelsche leger zijn op enkele plaatsen vorderingen gemaakt. Reims ligt in het strijdfront der Franschen. Wij zijn gedwongen het vuur te beantwoorden. Wij betreuren, dat in de stad schade wordt aangericht en er zijn aanwijzingen gegeven de kathedraal zooveel mogelijk te sparen. In de Midden-Vogezen zijn de aanvallen der Fransche troepen aan 1210 de Donon bij Senones en bij Saales afgeslagen. Op het oostelijk oorlogsterrein heden geen nieuws.

De slag aan de Aisne.

1215 PARIJS via Londen, 21 Sept. (Reuter.) Het communiqué van gisteravond elf uur zegt, dat de troepen der bondgenooten op den linkervleugel ten noorden van de Aisne, ten westen van Soissons, hevige tegenaanvallen hebben moeten doorstaan van een overmachten vijand, dientengevolge hebben zij eenig terrein moeten loslaten, dat zij echter dadelijk daarna hebben heroverd. Op den rechteroever van de Oise zetten de 1220 bondgenooten de voorwaartsche beweging voort. Ten noorden van Reims hebben zij alle aanvallen afgeslagen, hoe krachtig zij ook werden ingezet. In het centrum ten oosten van Reims behaalden zij opnieuw voordeelen. In het Argonnegebied is de toestand onveranderd, terwijl het gebied van Woivre door den laatsten regenval in zulk een toestand verkeert, dat de troepenbewegingen ten zeerste worden bemoeilijkt. Generaal De Maudhuy ontving op het slagveld het commandeurskruis van het Legioen van Eer. 1225 LONDEN, 21 Sept. (Reuter.) Een telegram uit Amiens aan de "Daily Mail" maakt melding van een verwoed gevecht ten oosten van Péronne, hetgeen zou kunnen wijzen op een poging de Duitse rechterflank om te trekken.

1230 **Een ooggetuige van den slag bij Soissons.**

Frans van Erlevoordt (Carl Corvey) de hoofdredacteur van "Het Leven", die Zaterdag rechtstreeks uit midden-Frankrijk terugkeerde, heeft den grooten slag bij Soissons meegemaakt, waarover hij ons het volgende te vertellen weet: Ik had Donderdagmiddag 1235 Maubeuge, de enorme forttenvestiging even over de Fransche grens, welke op Dinsdag den 8 September door het Noordelijke leger der Duitschers na een bombardement van slechts een nacht genomen werd, verlaten. Een van de hoofdofficieren van de Commandantur (— woord dat je tegenwoordig overal hoort waar Duitschers liggen en dat wij met plaatselijk commando vertalen zouden —) had mij geraden naar St. Quentin te tuffen omdat, naar de jongste berichten luiden, een slag Zuidelijk daarvan òf reeds 1240 begonnen wàs, òf in elk geval op beginnen stond. De afstand in kilometers is niet zoo groot: een 150 zoowat, maar de buitengemeen moeilijke terreinsomstandigheden maakten toch dat we niet sneller dan 40 per uur opschoten; het zoogenaamde *foret de la montagne de Maubeuge*, dat zich uren ver om de stad uitstrekt, klimt over een lange heuvelrij, die telkens gescheiden worden door korte, scherpe dalen, zoodat je de 1245 diepe voren die de Duitse transporten er in gewoeld hebben, nauwelijks zien kunt, heele eindten te doortuffen krijgt, welke volkomen blank staan. Tal van kleine dorpjes ijel je door, overal met gelijk aspect: de bewoners in groepjes bij elkander, allen werkloos, op den hoek van een straat, besprekende met gedempte stem de kansen der landgenooten tegen den vijand; ze kijken ons verwonderd aan, thans een auto met 1250 particulieren? In heele tijden niet gezien; ze wijzen ons na en verdiepen er zich in wie het zouden kunnen zijn. Spreek je ze aan, om naar den weg te vragen of, om te weten te komen, hoe ver het nog is naar een Zuidelijker plaats, dan antwoorden ze je hoffelijk en als onze wagen dan een oogenblik stil staat en ze gelezen hebben het Fransche merk en de toevoeging *sans soupapes*, worden ze dadelijk hèèl toeschietelijk, 1255 vooral als op hun even twijfelend pas des Allemands? mijn ontkenning geklonken heeft. Het is een prettig slag menschen hier in deze streek, van beschaafd type, zelfs de

meest gewone werkman, en ze spreken een allerwelluidendst Fransch in een tongval die sterk aan Normandië denken doet, veel zangerigs in de uiterst buigzame stem. Er wordt hier veel gezongen: een alt als een Braisne-Fignes is een volksuitdrukking, bewijs
1260 hoe de landstreek tusschen deze beide plaatsen befaamd is om mooie stemmen van...
mooie vrouwen. Want ook dat valt je terstond op, het robuuste, stevige type der
meisjes en vrouwen hier, met een volkomen zuidelijk gezichtsbeloop, strakke profielen
vol slanken snit door de trekken en bijna zonder uitzondering hêël mooie oogen,
waarin thans een melancholie iets onzegbaar aantrekkelijk legt.
1265 Nergens verwoesting! De overgang is markant. Als je van België komt, vooral als je,
zooals ik dat gedaan heb, uit Aken gestart bent waar je, zòò buiten de landgrens,
tien kilometers van de stad de vernieling op slag beginnen ziet, verwoeste dorpen je
mijlpalen zijn in onafgebroken reeks, je Luik doorrijdt met zijn Place de
1270 l'Université, waar *niets* heel gebeven is, Namen met zijn Maaskades, waar enkel
ruïnes nog spiegelen in het water, als je zoo de Fransche grens te naderen begint, de
zwartgebrande huizen, ineengestorte kerken en omgevallen torens als armzalige
wachters met je optrekken, dan frappeert het je des te intenser dat deze toekende
getuigenis van het oorlogsaspect oogenschijnlijk stopt, zoodra Belgisch grondgebied
1275 tot Soissons, het einddoel van onzen tocht, hebben we geen verwoesting gezien, van
een gèèn brand gehoord en nergens verhalen gekregen van mishandeling of plundering.
Alleen dat einddoel, Soissons ligt in puin, maar dat vindt zijn oorzaak in het feit,
dat deze plaats nu al twee maal Duitsch geweest is en op den dag van onze komst weer
Fransch werd. Doch daarover straks.
1280 Ik wou eerst nog even op die verwoesting en die *niet*-verwoesting terugkomen. Ik heb
er met heel wat menschen over gesproken, mannen uit allerhande klassen der
maatschappij, een dokter hebben we ondervraagd, een kapelaan stond ons te woord, een
hoefsmid hebben we aan 't praten gekregen en een autoverhuurder heeft zijn verhaal
gedaan, en al lag er in al wat ze me vertelden de, nàtùùrlijk, aangeboren, van vader
1285 op kind overgegane haat tegen Duitschland, nergens troffen we den individueelen
afschuw van mensch op mensch: deze Franschen haten de Duitschers enkel en alleen
omdat het Duitschers zijn, de doortocht – dàt bedoel ik er mee – heeft geen
menschenhaat gewakkerd, omdat er *niet* geroofd en *niet* geplunderd en *niet* gebrand is.
Is dat niet merkwaardig, die tegenstelling met België? Is het aannemelijk dat het
1290 doortrekkende leger plots, op de grens àf, een transformatie zou hebben ondergaan?
Dat uit een bende roovers een ordelijke troep krijgers gemétarmophoseerd zou zijn! Na
de verhalen dezer Fransche dorpelingen, die zich in hart en ziel één-voelen met het
Belgische ras, en tòch over ze sproken als over kinderen, die domme dingen gedaan
hebben en kinderlijke naïeveteit stout opgetreden wellicht ganschelijk onwetend hun
1295 eigen glazen – den in den meest eigenlijken zin des woords – ingegooid hebben, gaan
we twifelen of die ordelijke troep krijgers wel ooit roovers geweest zijn! De
menschen wisten van de verwoesting van België, maar ze putten hun nieuws niet uit
kranten, want die zijn er niet al in geen wèken, ze hebben het evenmin gehoord van
vrienden en kennissen! Wàt ze weten, is hun verteld door de Duitschers zelf, toen ze
1300 doortrokken en wanneer nu deze menschen mij herhalen ze gehoord hebben, klinkt
daaruit telkens en telkens wèèr het feit, dat de Duitschers geheel tègen hun zin in,
de slechting [slachting?] volvoerden, dat de verwoesting, een naar hunne meening
noodzakelijke straf geweest is, lijfsbehoud naar hunne meening zulke krasse
maatregelen gebiedend maakten en tot eisch stelden.
1305 We zullen den geschiedschrijver, die eenmaal over de Belgische gruwelen te oordeelen
krijgt, het werk niet uit de handen nemen, en evenmin vooruitloopen op een sympathie
of een antipathie, welke het onvermijdelijk gevolg zal zijn van het eenmaal onthulde
protocol over dit deel van dezen ontzettenden oorlog, maar dat breng ik hier toch wel
naar voren, hoe de persoonlijke indruk, dien je ontvangt als je een vergelijking
1310 maakt van den staat van land en stad in Frankrijk met dien in België, de gedachte
zich opdringt dat de reden van dit aanklagend verschil in een òorzaak gelegen moet
zijn, die maar niet louter toeval wezen kan. Dat aan gindsche zijde van de grens
enkel puin en hier geen handvol daarvan te vinden is, had zijn reden! Boven ons hoofd
vliegen reuzenvogels. Het zijn de Duitse piloten. Ze trekken den vijand en wellicht
1315 ook den dood tegemoet, zeven, ze vliegen dicht bij elkander nog, zullen zich straks
echter wel verspreiden als ze onder schot komen van de Fransche geweren en
ballonmitrailleurs en dan ook wel veel hooger stijgen, ze zijn immers nu maar een
paar honderd meters boven den grond, en de veiligheid gebiedt een vlucht wel op tien
maal hooger terrein. Het zijn allemaal Taube-moddellen, ééndekkers, metaal en doek
1320 blauwgrijs geschilderd, om zoo min mogelijk af te steken tegen de lucht. Ze gaan naar
het Zuiden, deze menschelijke trekvogels, misschien snorren ze wel over de
gevechtlinie heen, naar de "ville lumière", laten boven Parijs hun bommen glippen,

het moderne luchtsaluut in den oorlog van deze geraffineerde strijdmachten. Onze auto snelt langs de hoofdstraat van Crepy, een, schilderachtig gelegen dorpje, welks huizen letterlijk geplant zijn tegen een helling van bloeiend groen, een tuinstad in den waren zin des woords, waar veel ooft geteeld wordt: waar de "Fransche" peren, beroemd door heel de wereld, die nu aan de zwaar neerhangende takken verrotten omdat niemand ze plukt, de verzending onmogelijk is. Laôn in 't zicht, veraf nog wel, maar toch duidelijk te onderkennen omdat de slanke toren van het stadje rechtop de lucht in-piekt, op zijn beurt gesteund door den bergrug waartegen aan de stad gebouwd werd. We tuffen nu wel een kwartier lang een Duitsche colonne achterop, uhlanen, de speer in de vuist, een regiment infanterie en talrijk veldgeschut, zeker wel honderd kanonnen, telkens het ééne, gevolgd door een munitiewagen waarop in riet mandwerk verpakt elk veertig granaten meevoert en dan minstens evenveel lastwagens en wel een dozijn veldkeukens, dampend en stoomend zooals bij ons een stoomspuit over den Dam rent; ze koken onder de hand door en ze voeden zich onder de hand door, want de tijd dringt, er hangt in dezen optrekkenden troep een nerveuse haast, de strakke gezichten der officieren zeggen veel ondanks hun zwijgen, de versnelde pas van den troep wijst op spoed en als we nog verder door tijden bevestigt een in vollen ren opgaloppeerend peloton Doods-kophuzaren, – allemaal den skeletschedel op de sjako – dat we op terrein zijn, waar de komst van hulptroepen verbeid wordt, waar de nood aan den man blijkt te zijn. De sluiers van den avond drijven al lang over de velden, het donkert meer en meer en als ik Chauny binnenrijd, worden de lantaarns opgestoken langs de stille dorpstraat, een gehelme lantaarnopsteker, een uhlaan op een dampend paard, maar prozaisch geen lans in zijn hand, doch een stok met een lichtje er op en het floept ààn langs zijn route, licht voor licht, als joeg bij de duisternis voor zich uit. Ik zie den uhlaan liever met een fakkel dan met zijn speer, ik ijs van dat wapen, en ik beef als ik denk aan de wonden die ze slaan.

Ik trek door het land met een specialen pas, een Keizerlijk vrijgeleide waarop vermeld staat, dat ik mij bewegen mag door Duitschland en door België en Frankrijk voor zoover door de Duitschers bezet, zonder dat men mij ooit beletten mag mijn journalistiek werk te doen. Uitdrukkelijk vermeldt mijn pas, dat ik mijn eigen weg gaan kan en dat, waar ik me ook bevind en welke de omstandigheden ook zijn, de militaire autoriteiten mij alle hulp en allen bijstand te verleen hebben. Ik heb het stuk persoonlijk in een Duitsch grensgarnizoen moeten halen, het is een onbepaalde volmacht. Slechts in èèn enkel geval vereischt het nog een stempel van den bevelvoerende legercommandant: als ik in de directe vechtlinie begeer door te dringen, en onmiddellijk levensgevaar bestaat. Daarvóór is mij dus een wachtwoord meegegeven, dat ik niet noteeren mocht, geheim als het blijven moet, ook als mij iets overkomt, dat alleen mijn geheugen kennen mag waarop ik aan generaal Freiherr Von Bissingh die het mij gaf mijn eerewoord heb moeten verpanden. Het komt me nu te pas, want hier in Chauny, tien kilometer van Soissons, waar de strijd op dit oogenblik in alle hevigheid woedt, wil de Commandantur mij niet verder laten gaan. Het is absoluut levensgevaarlijk, tien minuten geleden hebben we het telefonisch bericht ontvangen dat een auto met drie officieren er in op nog geen kwartier afstand van hier door een Fransche patrouille beschoten is, twee van de inzittenden zijn gedood en slechts door een onmiddellijke vlucht is de wagen hier weer binnengekomen, ik mag u onder deze omstandigheden niet laten gaan, ik draag de verantwoording" – aldus de majoor van dienst die ons te woord staat – "als u iets overkomt."

Onze pas ligt voor hem op tafel. Wij dringen aan. Wij wenschen onzen tocht te vervolgen. De majoor herhaalt zijn weigering. Wij ons verzoek. Het blijft een verbod. Dan zeggen wij het wachtwoord. – "Sie können gehn, und Gott behüte Sie", is het antwoord en een oogenblik later rijdt onze Mors-auto van het stadhuisplein weg langs de geheele file van auto's, – want Chauny is het zoogenaamd "Kraftstation", waar wel ver over de duizend gepantserde automobielen wachten om straks elke met zes soldaten bemand in de richting van Soissons te vertrekken.

Buiten Chauny gekomen zien we in den natten bemodderden weg duidelijk nog sporen waar de officiers-auto beschoten is, aan den omgewoelden grond, toen de wagen in allerijl keerde, maar wij rijden ongemoeid door; wel hebben we tweemaal hooren schieten op een afstand van minder dan vijftig meter, maar kreupelhout onttrok de schutters aan ons gezicht en we hebben ons gerustgesteld met de gedachte dat het loskruit was en ter waarschuwing bedoeld tegen den particulier die nu, 'n beetje brutaal, dorst te rijden tusschen twee volkeren door.

Het stadje Soissons ligt in den kop van den driehoek Chauny-Laôn-Soissons, het is een versterking van middelmatige positie, een bolwerk zonder direct op den nam fort aanspraak te mogen maken. Wèl de sterkste stelling hier in den omtrek, maar toch niet zoo beschut, dat met de inneming buitengewone maatregelen gepaard gaan en van een

1390 werkelijk beleg kan worden gerept. Een dag of vier geleden hebben de Duitschers het
1395 stadje vermeesterd, zijn er toen weer uitgeklopt, herhaalden hun inneming den
volgenden dag, maar staan er nu – zoo vertelt me een gardeluitenant – weer leelijk
voor. Als de opmarsch van de reserve – de troepen die wij langs gekomen zijn – niet
1400 in heel korten tijd hier is, wordt het een uiterst kritieke nacht, want men durft de
Duitse bezetting niet binnen de stad te laten, waar de vijand vlak er voor positie
nam. De stelling van het Duitse leger is zoo: Om Soissons, ongeveer op een afstand
van vier kilometers, ligt over het geheele flank de infanterie, laat ons zeggen een
1405 halven kilometer dik; daarachter, op 5 K.M. afstands van Soissons dus, is de
artillerie in stelling gebracht op dusdanige wijze, dat een begroeide heuvel de
kanonnen volkomen voor den vijand verborgen gehouden heeft tot op het oogeblik, dat
1410 de eerste losbarsting begon. In Soissons zèlf ligt een heel regiment Duitschers en
een tiental mitrailleursecties, elk bestaande uit vier gepantserde machinegeweren op
auto's, staan vlak voor de stad, de exstad, want de puinhoopen vormen slechts één
reusachtige [hier ontspoort de zin] liggen de Engelschen en daarachter de Franschen,
1415 naar de luitenant welke ons te orienteering toegevoegd is expliciteert, slechts héél
matig door artillerie gedekt.
Het Duitse geschut nu heeft de taak, den opmarsch der Engelschen zoolang tegen te
houden, tot hun gelederen door de uitwerking van het geschut voldoende gedund zijn,
dat de Duitse infanterie van uit Soissons een uitval doen kan. Al wat nu achter de
1420 stad aan helmen-infanterie ligt, maakt een omtrekkende beweging om de stad heen, ten
einde zich met de uitvallende bataljons te vereenigen en de aanvallers dus niet
alleen in het front, maar ook in de flanken te treffen.
Ik was een van de eersten, die van Maastricht uit in de richting Luik vertrok, toen
de 42 c.M. kanonnen der Duitschers die vesting beschoten, het gedreun van die
1425 vuurmonden is, naar verluid, tot in noordelijk Limburg gehoord. In die dagen meenden
we dat dit al wel het ergste zijn kon dat onze ooren te verduren kregen, maar stel
daar eens tegenover het artillerieduel dat ik dezen avond hier voor Soissons te
hooren kreeg. Dat zijn salvo's van kanonnen, waarvan er twintig en meer tegelijk
vuren, welke gebulder in waarlijken zin niet van de lucht is, zoodat de klank zwelt
1430 tot een lang aangehouden donder die rommelend langs de boschranden jaagt en er door
herhaald wordt in een eindeloos geëcho, onverbroken als het stadig geloei van een
stormende zee. Ik zou wel eens den collega willen leeren kennen, die systematisch,
kalm in rustige zinnen een veldslag "versloeg". Ik kàn het niet, ik ben er te veel
1435 gevoelsmensch voor wellicht, ben den emoties niet zoo de baas, dat ik met een potlood
in de hand aantekeningen maken kan. Want het slaat over je heen als een orkaan. Het
is nog ver af, niet eens te onderscheiden is bijvoorbeeld de artillerie van den
vijand, je wordt enkel nog maar geëmotioneerd door hetgeen je hoort zonder te zien en
toch gevoel je je zoo gespannen, zoo vreemd, zoo overweldigd, dat je van je lichaam
1440 gehoorzaamheid vergen moet om te observeeren. Soldaten hebben het me verteld: dat je
versuft in een slag, je alleen maar mechanisch werkt, je gedachten stop gezet worden,
omdat ze overbelast door de indrukken, niet bij machte zijn alles te aanvaarden in
logische zifting. Ik neem het gaarne aan. Ik moet me zelf voorhouden dat ik hier ben,
dat ik het ben, dat ik hier zit voor de tent van een onderofficier en dat om me heen,
'n paar duizend meters maar van mij af, de kanonnen schot op schot hun moordend werk
doen. Ieder poef beteekent zooveel menschen minder, elke losbarsting van het kruit
1445 completeert de aftreksom weer met zooveel. Een schot honderd man, tien: duizend,
honderd: tienduizend vijanden weggeredeneerd. Zoo is deze oorlog, algebraïsch juist
wordt gecijferd, geslacht totdat het op is.
Karren vol gewonden trekken langs het tentkamp heen in de richting van Chauny, het
bloed druipt van de wagens af, de witte noodverbanden zijn alle gekleurd, de
1450 gezichten der manschappen zijn verwrongen. Doch ze klagen niet, ze laten zich
weghalen door De Roode-Kruishelpers, die al kenners geworden zijn, met één oogopslag
de gewonden sorteeren: licht en zwaar.
Doodelijk alleen is een schot door het hoofd en in de hartstreek. Al wat verder aan
"edele organen" geraakt wordt houdt het nog wel uit, een kogel door een longtop, een
1455 keelschot, een fractuur van de botten, het geldt allemaal voor lichte verwonding,
slechts het lood in den buik ressorteert onder de zwaar beschadigden: dat wordt bijna
altijd infectie en aan een buikvliesontsteking succombeert de strijder, honderd tegen
één! Den geheelen nacht door van Donderdag op Vrijdag is bij Soissons gestreden. De
stad zelf was vrijwel verlaten, lag als een natuurlijke barricade tusschen de
1460 vijandelijke legers in en daarover heen was het voornamelijk de artillerie die aan 't
woord was. Met een officier ben ik omstreeks drie uur dwars door het veld heen naar
de kanonnenstelling geweest. Deze was van uit het kamp onzichtbaar, lag in een lijn
van zeker een uur gaans meesterlijk verscholen achter een boschfragment en het
richten werd dan ook gecommandeerd van het front met behulp van een veldtelefoon, die

1455 op zijn beurt de instructies per draad ontving uit een ballon-captief, welke voor het bosch opgelaten was en de vijandelijke stelling te verkennen wist; door de vuurvlam die telkens even zichtbaar werd als een kanon zijn lading weggedreund had, of ook uit den klank van het schot werd de positie van het vijandelijk geschut opgemaakt.

1460 Daar zijn de artillerie-officieren op getraind: ze zeggen op tot op honderd meters nauwkeurig waar het stuk staat, en dat alleen op de formatie van het schot-geluid, het timbre van den knal.

Zoo heel anders dan je fantasie je den oorlog voorgeteekend had, is dit alles! Je begrijpt hem niet, dien oorlog, zooals je ook dit gevecht om het enkele Soissons niet vatten kunt. Je ziet geen actie, d'r vordert niets, noch stormloop, noch een aftocht, ontwaar je. Het blijft de lange uren van den nacht gelijk aan de uren van den avond. Het dreunend kanonnenduel duurt voort en immer voort, dat is alles.

1465 Alleen de bevelvoerende generaal, het middelpunt waar alle draden van het net samenkomen, weet den gang van zaken, kent den afloop, een uur, een half uur van te voren. En als het tegen vijf uur in den morgen dag begint te loopen, aan den einder de wolken van donker grauw verschieten in kleur tot lichtend grijs, de randen als bewit door nog onzichtbaren zonneglans, de dageraad gloort over deze oorden des verderfs, komt een adjudant ons zeggen, dat het hoog tijd wordt, dat we met onze auto teruggaan, daar binnen een half uur, wellicht reeds eerder, de opmarsch der Engelsche infanterie te wachten is. En, schuchter voegt hij er aan toe, als zoekend naar een excuus, dat Soissons door de Duitschers zal worden ontruimd.

1470 Toen ben ik weggegaan. Achter me lag Soissons, waar twee tegen één kampen om het bezit. De stad, die geen stad meer is, nog slechts één reusachtige puinhoop, heeft geen waarde meer, haar bezit is imaginair, het is enkel een bezet punt. De bewoners spreken niet meer mee, ze hebben niets meer, zijn straatarm, geen steen van hun huis rust meer op den anderen, het is alles weg, platgeschoten, neergebrand, gesloopt, en uit de bouwvallen kronkelt nog maar een flauwe rook, het allerlaatste...

1475 Toen ik twee uur later St. Quentin weer binnenreed, kwam me een officier, met wien ik daags te voren kennism gemaakt had, tegemoet, de veldtelefoon had het nieuws al gebracht: de Engelschen hadden voor hun Fransche wapenbroeders Soissons hernomen.

1485 FRANS VAN ERLEVOORDT.

P.S. Voor wie mijn woord door het beeld verduidelijkt wenscht te zien, verwijs ik naar het heden uitkomende nummer van *Het Leven* waarin een gansche serie foto's dit artikel illustreert.

1490 **Op het Oostelijk oorlogstooneel.**
De generaals Auffenberg en Dankl.

LONDEN, 21 Sept. (Reuter.) De "Daily Mail" verneemt uit Rome, dat, terwijl generaal Auffenberg erin geslaagd is uit Polen terug te trekken, het leger van generaal Dankl van Krakau is afgesneden, waarvoor zich een sterke Russische legermacht bevindt.

Uit het verre Oosten.
Zes Engelsche schepen buit gemaakt.

1500 LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) De Admiraliteit maakt bekend, dat 10 September de Duitsche kruiser "Emden", in China gestationneerd, na gedurende zes weken totaal verdwenen te zijn geweest, plotseling in de Golf van Bengalen is verschenen en zes Engelsche schepen heeft genomen, waarvan vijf in den grond werden geboord. Het zesde werd met de equipage naar Calcutta gezonden. De "Emden" zou zich op het oogenblik te Rangoon bevinden.

1505 **Op de Kameroen-rivier.**

LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) De Admiraliteit bericht: In den nacht van 14 September heeft een Duitsche boot op de Kameroenrivier getracht de Engelsche kanonneerboot "Dwarf" door middel van een bom te doen zinken. De poging mislukte; de boot werd genomen. Op 16 September wierp zich een andere Duitsche stoomer op de "Dwarf" met 't doel haar tot zinken te brengen. De kanonneerboot werd alleen licht beschadigd. De Duitsche boot werd vernietigd, evenals twee Duitsche sloepen, geladen met ontplofbare stoffen.

1515 **Op Zee.**
Hulpkruisers in actie.

1520 LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) De Admiraliteit bericht: den 14en September heeft de Engelsche hulpkruiser "Carmania" een Duitschen gewapenden stoomer in den grond geboord, men meent de "Kap Trafalgar" of de "Berlin". De "Carmania" had slechts negen doden in een gevecht, dat bijna twee uren duurde.

ENGELAND.

(Van onze Londenschen berichtgever.)

LONDEN, 17 September.

1525 **De voorgeschiedenis van den oorlog.**

Er is wederom een "Wit Papier" verschenen, zooals reeds met een enkel woord is meegedeeld, uitgegeven door het Ministerie van Buitenlandsche Zaken, waarvan, aangezien het een aanvulling is op het bekende Wit-Boek bij het begin van den oorlog door sir Edward Grey openbaar gemaakt, nota dient te worden genomen. Het is ditmaal
1530 het rapport van den gewezen gezant van Groot-Britannië te Weenen, sir Maurice de Bunsen, uitgebracht in verband met de oorlogsverklaring door Engeland aan Oostenrijk gedaan. Ofschoon dit Papier niet van zooveel belang is als het Wit Boek zelf, noch als het Papier dat de gewezen Engelsche gezant te Berlijn uitbracht, toch bevat het
1535 eenige bijzonderheden, die voor de geschiedenis van dezen Europeeschen oorlog van beteekenis zijn, vooral omdat het aantoonde in hoeverre Duitschland voor den oorlog aansprakelijk moet worden genoemd. Sir Maurice de Bunsen stelt allereerst in het licht dat de vreemde gezanten te Weenen geruimen tijd onwetend zijn geweest omtrent hetgeen er aan het Ministerie van Buitenlandsche Zaken aldaar tegen Servië werd voorbereid. Dit blijkt wel, zegt hij, uit het feit dat de Russische gezant op 20 Juli
1540 met een verlof van veertien dagen de Oostenrijksche hoofdstad had verlaten en eerst enkele dagen na zijn vertrek onder den drang der gebeurtenissen naar Weenen terugkeerde. Zelfs de Italiaansche gezant, die toch zeker, waar zijn land, als deelmakende in de Triple Alliantie, geacht mocht worden op de hoogte te zijn, had van niets geweten en de heer De Bunsen zelf vernam eerst 15 Juli langs particulieren weg
1545 wat te gebeuren stond ten opzichte van Servië. Het was op 24 Juli dat de Weener bladen de nota door graaf Berchtold aan Servië gezonden vermeldde en het gevolg daarvan was de demonstratie der bevolking te Weenen, omdat een optreden tegen de gehate Serviërs zeer populair was, terwijl
1550 blijkbaar weinigen vermoedden dat zulk optreden zou kunnen leiden tot een handelen van de groote mogendheden. Sir Maurice de Bunsen had dienzelfden dag van den Duitschen gezant de overtuiging gekregen dat Rusland in de quaestie niet leidelijk zou toezien. "Dat gevoelen", vervolgt hij dan in zijn rapport, "dat aan de Ballplatz – Ministerie van Buitenlandsche zaken – bestond, beïnvloedde ongetwijfeld den loop
1555 der gebeurtenissen en het is te betreuren dat geen poging is gedaan om door diplomatieke onderhandelingen te verkrijgen de medewerking van Rusland en geheel Europa om tot een vreedzame oplossing te komen der Servische quaestie, waardoor de vrees in Oostenrijk voor aanvallen en intrigues van Servië voor de toekomst te niet
1560 gedaan zou kunnen worden. In stede aldus te handelen besloot de Oostenrijksch-Hongaarsche Regeering tot den oorlog en het onvermijdelijk gevolg was dat Rusland op een gedeeltelijke mobilisatie en oorlogsverklaring aan Servië antwoordde met een gedeeltelijke mobilisatie tegen Oostenrijk. Als antwoord daarop voltooide Oostenrijk zijn mobilisatie en Rusland gaf een zelfde antwoord."

De heer De Bunsen vertelt dan verder hoe hij namens de Engelsche Regeering bij graaf Berchtold op 28 Juli op een vreedzame oplossing aandrong, dat deze verklaarde dat
1565 zulks onmogelijk was, omdat de vijandelijkheden van Oostenrijk niet meer te vermijden waren. De Oostenrijksche minister verklaarde verder "dat ook hij de Europeesche beteekenis van de quaestie in het oog hield." Hij meende echter dat Rusland niet het recht zou hebben tusschen beiden te treden nu het de verzekering had gekregen dat Oostenrijk geen uitbreiding van zijn grondgebied beoogde. Hij merkte verder op dat,
1570 hoewel hij destijds gaarne had medegewerkt in de Gezantenconferenties over de Balkan-quaestie, hij nooit geloofd had dat de toen verkregen oplossing afdoend zou zijn; dat hij die oplossing steeds als een kunstmatige had beschouwd, omdat de verschillende belangen die men toen gepoogd had in overeenstemming te brengen, zoo diep verschillend waren. Hij deed uitkomen dat de Oostenrijksche Regeering vast besloten
1575 was Servië binnen te vallen".

De gewezen Engelsche gezant merkt dan verder op dat zelfs nog op 30 Juli met toestemming van graaf Berchtold de Oostenrijksche gezant te Petersburg de besprekingen voortzette om met Rusland tot een vreedzame schikking te komen. "Maar", dus vervolgt dan zijn rapport, "van toen af werd de wrijving tusschen Rusland en
1580 Duitschland veel ernstiger dan die tusschen Rusland en Oostenrijk. Tusschen beide laatstgenoemde landen scheen een regeling bijkans in uitzicht en op 1 Augustus vernam ik van den heer Schebeko, den Russischen gezant te Weenen – dat graaf Szapary eindelijk het voornaamste punt had toegegeven door aan den minister Sazanof mede te
1585 deelen, dat Oostenrijk bereid zou zijn aan bemiddelaars voor te leggen de punten in de Servische nota, die onvereinigbaar schenen met het behoud van Servië's onafhankelijkheid. De heer Sazanof, dus voegde de heer Schebeko daaraan toe, had dit

1590 voorstel aangenomen op voorwaarde dat Oostenrijk zich zou onthouden van een daadwerkelijken inval in Servië. Oostenrijk had ten slotte feitelijk toegegeven en dat het op dit punt inderdaad goede hoop koesterde op een vreedzame oplossing blijkt uit de mededeeling op 1 Augustus door den Oostenrijkschen gezant u – Sir Edward Grey – gedaan, toen deze zeide: dat Oostenrijk volstrekt de deur niet had dicht gegooid voor een vergelijk, noch de onderhandelingen had afgebroken, De heer Schebeko deed alles om den vrede te bewaren. Hij sprak tot graaf Berchtold zoo verzoenend mogelijk en deelde mij mede dat deze en graaf Fovgach in denzelfden geest geantwoord hadden.

1595 Het was natuurlijk te veel dat Rusland zou kunnen verwachten dat Oostenrijk zijn legers zou kunnen terughouden, doch die zaak had vermoedelijk geregeld kunnen worden door onderhandelingen, en de heer Schebeko verklaarde mij herhaaldelijk dat hij bereid was elk redelijk vergelijk te aanvaarden."

1600 En dan volgt in het rapport dit belangrijke gedeelte: "Ongelukkigerwijze werden deze besprekingen te Petersburg en Weenen opeens afgesneden doordat het geschil op gevaarlijker terrein kwam ten aanzien van een oogenblikkelijk conflict tusschen Duitschland en Rusland. Duitschland kwam op 31 Juli tusschen beiden door zijn dubbele ultimatus te Petersburg en Parijs. Die ultimatus waren van zoodanig karakter, dat er slechts één antwoord mogelijk op was en Duitschland verklaarde den oorlog aan

1605 Rusland op 1 Augustus en aan Frankrijk op 8 Augustus. *Eenige dagen uitstel zou naar alle waarschijnlijkheid Europa bewaard hebben voor de grootste ramp in zijn geschiedenis.* *) Rusland onthield zich nog van Oostenrijk aan te vallen en de heer Schebeko had last gekregen op zijn post te blijven tot Oostenrijk aan Rusland den oorlog zou hebben verklaard. Dit geschiedde eerst op 6 Augustus toen graaf Berchtold den vreemden gezanten te Weenen mededeelde dat de Oostenrijksche gezant te Petersburg last had gekregen aan de Russische regeering mede te deelen dat, met het oog op de dreigende houding van Rusland in het Oostenrijksch-Servische conflict en het feit dat Rusland vijandelijkheden tegen Duitschland begonnen was, Oostenrijk zich ook beschouwde in oorlog te zijn met Rusland." Sir Maurice de Bunsen deelt verder mede

1615 dat de Engelsche oorlogsverklaring jegens Duitschland op 5 Augustus bekend werd door extra-uitgaven der dagbladen; dat de "Neue Freie Presse" heftig beleedigend tegen Engeland was; dat het "Fremdenblatt" niet beleedigend was, doch dat geen enkel Weensch blad uiteenzette dat de schending der Belgische neutraliteit de Britsche Regeering geen andere keuze gelaten had dan te handelen zooals zij deed. "De verklaring der Italiaansche neutraliteit", dus vervolgt de gewezen gezant, "werd te Weenen bitter gevoeld, doch nauwelijks in de dagbladen vermeld.

1620 Donderdagmorgen, 13 Augustus, ontving ik uw – Sir Edward Grey's – telegram van den 12e meldende dat gij genoodzaakt geweest waart den Oostenrijksche gezant mede te deelen op verzoek der Fransche regeering, dat een voldongen breuk was ontstaan tusschen Frankrijk en Oostenrijk op grond dat Oostenrijk den oorlog had verklaard aan

1625 Rusland, dat reeds aan Frankrijks zijde streed en dat Oostenrijk troepen gezonden had naar de Deutsche grens op een wijze, die een directe bedreiging waren tegen Frankrijk. Om die reden had ik mijn paspoort aan te vragen en deelde verder mede dat gij den Oostenrijkschen gezant hadt medegedeeld dat een staat van oorlog tusschen

1630 Engeland en Oostenrijk zou intreden middernacht 12 Augustus. Graaf Berchtold ontving mij dien middag. Ik bracht mijn boodschap over, waarvoor Zijne Excellentie niet onvoorbereid scheen te zijn en hij ontving mijn mededeeling met de hoffelijkheid, die hem altijd kenmerkt. Hij betreurde de ongelukkige verwickelingen, die zulke goede vrienden als Engeland en Oostenrijk met elkander in oorlog brachten. Feitelijk, zeide

1635 hij, beschouwde Oostenrijk zich toen nog niet in oorlog met Frankrijk, al waren ook de diplomatieke betrekkingen met dat land afgebroken. Ik legde hem in enkele woorden uit hoe de omstandigheden dezen onwelkomen strijd aan ons hadden opgedrongen, doch wij beiden onthielden ons van noodeloos argumenteeren." Ten slotte geeft sir Maurice de Bunsen een verhaal van zijn vertrek uit Weenen, dat tot de hoofdquaestie

1640 natuurlijk niets afdoet, doch waaruit blijkt dat de Oostenrijksche Regeering hem en zijn echtgenoot en de leden van zijn gezantschap met de grootste hoffelijkheid ter zijde stond bij de maatregelen voor en bij zijn vertrek uit de Donau-stad.

1645 *) De onderstreeping is van mij". – Corr. Hdbl. [in werkelijkheid is de tekst gecursiveerd]

FRANKRIJK.

(Van onzen gewonen briefschrijver.)

PARIJS, 14 Sept.

1650 **Kardinaal Amette te Parijs. – Heldedaden.**

Als is, door de overwinning van de Fransche legers aan de Marne, het gevaar voor Parijs voorloopig van de baan, doordat de dreigende rechtervleugel van generaal Von

Naspeuringen van Paul Theelen: 21 september 1914

1655 Kluck bij die gelegenheid niet minder dan zestig kilometer is teruggeslagen, het zijn daarom toch onvergetelijke tijden die we hier beleven. Nimmer was de stad zoo leeg; een millioen menschen, een derde van het normale aantal inwoners, zit over de verschillende steden en badplaatsen van het Zuiden en Westen verspreid, – maar nooit zag ik in en om de Notre-Dame zulk een ontzaglijke massa geloovigen als gistermiddag. De menigte, die zich heel den middag in de kathedraal en op het enorme voorplein verdrong, wordt vanmorgen door de bladen op 15.000 tot 30.000 geschat, en de laatste

1660 schatting lijkt mij zeker het dichtst bij de waarheid. De groote, plechtige dienst van gisteren was reeds vele dagen van te voren aangekondigd, zoodra kardinaal Amette uit Rome was teruggekeerd. Oorspronkelijk was het plan dat ook de bisschop van Mechelen eraan deelnemen zou, maar deze wilde geen dag later dan noodig was naar zijn

1665 geteisterd land terugkeeren, en zoo is het alleen de bisschop van Parijs geweest die erbij aanwezig was. De belangstelling was daar echter niet minder om. Tegen drie uur was de aanvang van de plechtigheid aangekondigd, maar kort na éénen was er in het reusachtige schip al geen enkele plaats meer beschikbaar, terwijl de zij-kapellen toen ook al spoedig volstroonden. Naarmate het uur van aanvang naderde werd de

1670 toevloed zóó groot, dat de hekken dier kleinere kapellen gesloten moesten worden, en dat, om ongelukken te voorkomen, niemand meer in de kathedraal werd toegelaten. De nog steeds toestroomende menigte verdeelde zich maar zoo goed mogelijk om het gebouw heen, waar men dan tenminste straks de aangekondigde processie hoopte te zien, en vulde verder in steeds talrijker drommen het voorplein, dat ze geleidelijk geheel

1675 bedekte, tot voor het Hôtel-Dieu en zelfs tot aan de Préfecture de Police, die geheel aan het andere einde van dien langen rechthoek gelegen is. In de kerk, waar de voornaamste autoriteiten van Parijs die nog in de stad zijn als de voorzitter en de vice-voorzitter van den Conseil Municipal, en verschillende afgevaardigden van de stad, aanwezig waren, en waarmen in het koor een groote menigte geestelijken en in het schip vele officieren en soldaten, waaronder nogal wat

1680 gewonden, zag, werd om drie uur de dienst aangevangen. Kardinaal Amette troonde in vol ornaat, gekleed in de cappa magna, met den bisschops-mijter op het hoofd en den staf in de hand, in het koor. Na den dienst, gedurende welken, men van het voorplein den zang van geestelijke liederen hoorde opklinken, beklom de kardinaal den preekstoel en sprak over den oorlog en den heldenmoed der Fransche troepen, voor

1685 welke hij zijn gehoor aanspoorde telkens weer gebeden te doen oprijzen. Hij herinnerde eraan dat hij reeds lang besloten had hier te Parijs een kerk gewijd aan Jeanne d'Arc op te richten, en hernieuwde thans openlijk de daartoe gedane gelofte. Voor haar, die het land van het juk van den vreemden indringer heeft bevrijd – zoo zei hij – zal ik een tempel oprichten, die harer waardig is, en die dan tevens een

1690 uiting zal zijn van de dankbaarheid, die wij haar een tweede maal zullen schuldig zijn. Met een aanroeping aan de Heilige Maagd, van welke hij voor de gevallenen het eeuwige heil afsmeekte, en aan wie hij voor de beproefde families op treffende wijze berusting en vrede vroeg, "la résignation et la paix", eindigde hij. Terwijl van het voorplein voortdurend de door de wachtenden gezongen liederen bleven klinken, vormde

1695 zich toen, evenals in vroegere dagen, wanneer land of stad bedreigd werden, de processie met de relieken, die de kathedraal bezit. Soldaten van alle wapenen, jonge meisjes, mannen en vrouwen van allerlei stand, droegen de schrijnen, waarin de relieken van Sainte Geneviève, Saint Denis, Saint Louis, Sainte Clotilde, Saint Vincent de Paul worden bewaard. Onder de relieken bevond zich ook een doornenkroon,

1700 "de echte" volgens de overlevering, en de banier van Jeanne-d'Arc. Met moeite maakte de optocht de ronde door de stampvolle kerk; daarna werden de deuren geopend en zag men van binnen uit over de ontzaglijke menigte die zich op het voorplein verdrong, – een onvergetelijk gezicht. Terwijl de wachtenden het "Credo" aanheffen beklimt de kardinaal een in de ruimte tusschen de kerk en het omringende

1705 hek opgeslagen podium, en houdt opnieuw een toespraak, waarvan de inhoud echter maar voor een zeer gering deel van de toegestroomden hoorbaar geweest kan zijn. Daarna zegende hij met breed gebaar de als één man neerbuigende menigte. Met doordringend geluid riep toen de aartspriester van Notre-Dame de invocaties uit: "Notre-Dame-des-Victoires, nous espérons en vous! Saint-Michel, patron de la France, sainte

1710 Geneviève, mère de la patrie, saint Maurice, patron des soldate, saint Remi, qui avez baptisé la France, sainte Clotilde, qui avez converti Clovis, saint Louis, vaillant dans la guerre et juste dans la paix, saint Vincent de Paul, père des pauvres, bienheureuse Jeanne d'Arc, libératrice de la patrie!" En op elke aanroeping volgde het luide koorgeroep der menigte: "Bénissez-nous, sauvez-nous!" Daarna keerde statig

1715 de processie weer in de kathedraal terug, waar, terwijl daarbuiten de menigte zich verspreidde, een laatste dienst plaats had. In het Pantheon, tempel gewijd aan Frankrijk's groote mannen die te voren een tempel was van de heilige Genoveva, herinneren de muurschilderingen van Puvis de Chavannes,

1720 Maillot en Laurens, aan de dagen toen de hulp van deze heilige werd ingeroepen tegen Attila, den "geesel Gods", en toen men, in lateren tijd alweer, den schrijn met haar relieken rondroeg om haar bijstand af te smeeken in tijden van hongersnood en pest, - en Lenepveu's cyclus van Jeanne d'Arc houdt er de herinnering levendig aan hetgeen "Jehanne la Française" voor haar land en haar volk gedaan heeft. Hoe dikwijls heb ik die muurschilderingen aanschouwd en aan vrienden vertoond - een Hollander in een stad als Parijs verricht zoo'n enkelen keer ciceronediensten! - zonder te kunnen denken, dat die geschiedenis van wat zoolang achter ons ligt zich nog eens zou herhalen, dat in de twintigste eeuw het volk van Parijs nog eens, evenals zijn voorvaderen het zoo dikwijls gedaan hebben, de hulp van zijn heiligen tegen oprukkende "barbaren" zou komen inroepen!... Wie had dat mogelijk geacht, in de hoofdstad van het land waar de

1725 Het is een quaestie van standpunt of men -, bij hen die te voren niet geloovig waren - dezen terugkeer tot het oude, kinderlijke geloof der vaderen iets moois wil noemen, iets dat in deze vreeselijke tijden den geest boven de ellenden van het oogenblik verheft en de aandacht vestigt op de geestelijke schoonheden die de levens van zoo tallooze geslachten hebben vervuld, en die de inspiratie hebben gegeven tot de aangrijpendste kunstwerken, die nog thans ons leven mooi maken, - dan wel als een droevig bewijs van de zwakheid en lafheid der menschen, die in tijd van nood hun trotsche zelfbewustheid weer o zoo gauw kwijt zijn en als bange kinderen smeeken om de hulp van een macht, waarvan ze het bestaan, zoolang het goedging, met zooveel

1730 nadruk hebben ontkend, en waaraan ze ook weer zullen ophouden te gelooven, zoodra hun angst geweken is. Tusschen beide opvattingen kieze elk voor zichzelf; ik heb ditmaal van het schouwspel dat ik bijwoonde alleen het uiterlijk-mooie en indrukwekkende even willen schetsen. Maar er zijn dan toch enkele dingen, die we niet goed meer kunnen zetten in dezen tijd. Als je bijvoorbeeld in de "Libre Parole" gesuggereerd vindt, dat de Duitschers hun opmarsch naar Parijs gestaakt zouden hebben omdat den dag dat ze tot Compiègne genaderd waren het wachtwoord in het "camp retranché" van de hoofdstad "Jeanne d'Arc" was, dan kun je moeilijk een gevoel van vreveld onderdrukken. Zülke praatjes vloeken nu toch waarlijk àl te veel met moderne prikkeldraad-versperringen en vestinggeschut van twee-en-veertig centimeter!

1735 Onder de moedige daden van officieren en minderen, die wegens hun gedrag bij speciale dagorder worden vermeld, en die tegenwoordig in het "Journal Officiel" vermeld worden, zijn er ook heel wat van aviateurs. Zoo vond ik gisteren op de lijst van degenen, die zich door hun verkenningsvluchten boven den vijand onderscheiden hebben, ook den jongen Brindejone des Moulinais vermeld, een van de weinige soldaten, die gerechtigd is op zijn grove kapotjas het kruis van het Legioen van Eer te dragen. "Hij heeft tal van verkenningen uitgevoerd, waarbij zijn toestel door projectielen getroffen werd", zegt laconiek de officieele mededeeling. Dat zal niemand die zijn moedige vluchten in vreedestijd gevolgd heeft verbazen! Maar ook de anderen, die nog niet officieel gehuldigd zijn, doen hun plicht, en meer dan dat. Wat zegt men

1740 bijvoorbeeld van de volgende "prouesse". Een luitenant-aviateur, zoon van een generaal, heeft sinds het uitbreken van de vijandelijkheden bijna dagelijks gevlogen, in den Elzas en in België, om inlichtingen te geven omtrent de troepenbewegingen der vijanden en om bommen te gooien op vijandelijke leger-afdeelingen. Een dag of wat geleden, een Zondag, had hij weer een verkenning gedaan en een paar souvenirs laten vallen op een Duitsch legerkamp, toen hij op het denkbeeld kwam eens een bezoek te gaan brengen bij zijn zwager, die het bevel voerde over een fort daar in de buurt. Hij deed zulks, landde onder het vuur van den vijand, déjeuneerde met zijn zwager, en hoewel heel zijn toestel als met kogels doorboord was, vloog hij een paar uur later weer op en arriveerde dienzelfden avond nog te Versailles, om er geruststellende berichten te gaan brengen aan zijn moeder en aan de vrouw van den commandant, wiens déjeuner hij gedeeld had... Deze zelfde vlieger heeft een anderen dag een kameraad het leven gered. De kameraad was bij een verkenning gedwongen geworden te landen, over de grens, in een streek die in het bezit van den vijand was. Alleen trok in een auto onze man erop uit, om zijn vriend te gaan zoeken. Onderweg ontmoet hij een stuk of wat ulanen. Met de eene hand sturende, met de andere zijn revolver hanteerende slaagde hij erin er twee van te doodden, en de anderen op de vlucht te drijven, en met zijn geredden vriend keerde hij ongedeerd weer binnen de Fransche linie terug... Aan moed ontbreekt het hun allermint, dien Franschen soldaten!

1745 Een voorbeeld hoe in deze tijden ieder geeft wat hij heeft voor het vaderland. In de rue de Rome is een klein schoenlappershokje, waarin een oud, grijs schoenlappertje zit. Voor het raam staat een bordje, met het opschrift: *Réparation de chaussures des militaires, à l'oeil pour la Patrie! A l'oeil* beduid in Parijsch slang zooals men weet: gratis-voor-niks. En aangezien de Parijsche schoenlappertjes al net zoo veel moeite hebben om rond te komen als de Amsterdamsche, verdient deze royale offerande

1750

1755

1760

1765

1770

1775

1780

1785 van arbeidskracht op het altaar van "La Patrie" zeker niet minder waardeering dan de ambulance-giften van honderdduizenden van zoo menigen geld-baron, — die tòch nog zooveel overhoudt...

Harakiri.

1790 De correspondent van de "Temps" te Troyes schrijft: In een trein met Duitsche gewonden, komende van Vitry-le-François, bevond zich ook de Duitsche generaal Friess. Hij lag te bed met darmontsteking, toen zijn troepen moesten retireeren ten gevolge van het teruggaan door een neventroep. Zijn geheele artilleriebrigade werd door Fransche cavalerie gevangen genomen. Toen generaal Friess vernam, dat zijn troepen
1795 zich hadden overgegeven, trachtte hij met een doek harakiri te plegen. De Franschen vonden hem in deerniswaardigen toestand.

Actie tegen den Duitschen linkervleugel?

1800 In een beschouwing over den militairen toestand op het Westelijk oorlogstooneel zegt de "Temps" (van 17 September): "Onze opmarsch in het Argonnevoud en het Maasgebied wordt voortgezet. Dit opdringen van onzen rechtervleugel is van het grootste belang. Indien wij erin kunnen slagen een macht van beteekenis naar Montmédy te werpen, dan kunnen het Duitsche centrum en de Duitsche linkervleugel nog slechts ontkomen naar de Sambre en dat wel door het zwaarste gedeelte der Ardennen. En dan krijgen de
1805 Duitschers de Belgen op hun flank." Merkwaardigerwijze zwijgen beide partijen over hetgeen op het oostelijk deel van het westelijk oorlogstooneel voorvalt. Het heet steeds, dat daar de toestand onveranderd is. Zou de strijd aan de Aisne dan misschien toch ten slotte blijken een vasthoudend gevecht te zijn geweest en Joffre de beslissing op zijn rechtervleugel zoeken?

1810

Bordeaux regeeringszetel.

In de "Figaro" behandelt Alfred Cajus de quaestie van de overbrenging van den regeeringszetel van Parijs naar Bordeaux, "de politieke quaestie van het oogenblik", zooals hij schrijft. Vele Parijzenaars hebben die overheen ging beschouwd als een
1815 soort kleineering van hun Parijs, de hoofdstad en tevens de hartader van het Fransche leven. En toch is de overbrenging van de regeeringszetel, meent Cajus, een verstandige zet geweest, waartoe de regeering is overgegaan op voorstel van generaal Joffre. Wat toch is het geval: de hoofdstad Parijs, op tweehonderd K.M. afstand van de grens, is een aanlokkelijke prooi, welke al zeer spoedig tengevolge van haar
1820 ligging bedreigd wordt. Tevens is Parijs als vesting een factor van beteekenis in het verdedigingsstelsel. Door een en ander wordt Parijs voor den leider der operaties een blok aan het been; hij wordt er door belemmerd in zijn bewegingsvrijheid. Parijs zonder regeering wordt plotseling uitsluitend strategisch steunpunt van groote beteekenis in plaats van hoofdelement wordt het middel. De vesting Parijs beheerscht
1825 niet meer de operaties, doch wordt daarin een element. Op grond van die overwegingen heeft generaal Joffre ongetwijfeld de regeering voorgesteld naar Bordeaux te gaan, zoodra de hoofdstad bedreigd werd.

België en de Triple Entente.

1830 Naar aanleiding van het bericht, dat generaal von der Goltz door bemiddeling van den heer Woeste aan de Belgische regeering voorstellen heeft gedaan betreffende het sluiten van een afzonderlijken vrede, welk voorstel koning Albert hooghartig heeft afgeslagen, verklaart de "Temps" in een hoofdartikel, getiteld "Le facte
1835 indispoluble", dat België zich hiermede heeft aangesloten als vierde man bij de verklaring van Londen. Te midden van den strijd, zegt het blad verheugt [=verheugd], is de viervoudige alliantie geboren, als waarborg voor den toekomstigen vrede. Deze aansluiting zal duren ook na afloop van den oorlog. Bij de herziening van de kaart van Europa, zullen Frankrijk en zijn bondgenooten de Belgische belangen verdedigen als de hunne. Het zal niet voldoende zijn de onafhankelijkheid en veiligheid van
1840 België voor de toekomst te verzekeren. Onze plicht is, gaat de "Temps" voort, het Belgenvolk te helpen zich een toekomst te scheppen, zijner waardig. Een sterk, vergroot België, in staat zijn krachten en energie tot ontwikkeling te brengen, zal een waardig en waardevol lid worden van de Europeesche familie. Wij zullen ons gelukkig achten België de plaats te zien innemen in den familieraad der volken, welke
1845 het toekomstige Europa zijn zal. Wij zullen onze dankbaarheid tegenover onze vrienden en wapenbroeders toonen.

De Duitschers in Frankrijk.

1850 LONDEN, 20 Sept. (Reuter.) Volgens een telegram uit Bordeaux heeft in den ministerraad Viviani zijn collega's mededeeling gedaan van de benoeming eener

1855 commissie, belast met een onderzoek in de terugveroverde departementen naar den omvang der wreedheden, door de Duitschers begaan. De regering besloot zich onmiddellijk langs diplomatieken weg te wenden tot alle mogendheden met een verontwaardigd protest tegen het bombardement en de vernieling van de kathedraal te Reims.

DUITSCHLAND.

In den slag.

1860 De "Vorwärts" ontleent aan een brief van een gewonden partijgenoot het volgende: "Nu zal ik u het gevecht eens wat nader beschrijven: Wij hadden op Zondag, den 23sten Augustus het eerste nachtgevecht, en moesten breede, moerassige slooten doorwaden; wij hoorden echter de Engelschen niet naderen, omdat een kanaal tusschen ons lag en de bruggen vernield waren. Onze compagnie moest met de natte kleeren op voorpost trekken en wij hebben den geheelen nacht op den naakten grond, zonder stroo of vuur, met het geweer in den arm gelegen. In den vroegen ochtend werden de Engelschen door onze artillerie verdreven en nu sloegen onze pioniers houten bruggen en wij konden de Engelschen vervolgen, 's middags tegen 2 uur kregen we weer artillerievuur, en nu was het vooruit tegen de Engelschen. Ik kan u niet beschrijven, welk gevoel het de eerste maal is als de granaten op zoo tien, twintig pas in den omtrek uiteenspringen en men 1870 zijn kameraden ziet vallen. Men wordt waarlijk tot een wild, woedend dier. Steeds vooruit maar op den vijand in en wraak voor de gevallen kameraden. Wij sloegen de Engelschen dien dag terug en maakten ook gevangenen. Doodmoe kwamen we 's avonds tegen 10 uur in het kwartier – en niets te eten. Een stuk droog brood en wat water was voor ons koek en wijn. Den anderen morgen ging het weer bijtijds los en wij 1875 trokken te 8 uur 15 over de Franschen grens. Wij marcheerden den geheelen dag en kwamen 's avonds tegen 9 uur weer in een nachtgevecht en moesten weder den geheelen nacht in de open lucht in den regen doorbrengen. Alleen had ik voor mijn legerstede twee bossen stroo weten machtig te worden, een om op te leggen, een voor dekking. Nu kwam de noodlottige 26 Augustus. Wij moesten weer duchtig marcheeren er kregen 1880 tegen 10 uur weer vijandelijk artillerievuur. Onze compagnie rukte in compagnie-colonne op en moest door een klein boschje. Hier sloeg twee pas van mij een granaat neer en rukte onzen vice-feldwebel, een onderofficier en nog drie mannen in stukken. Een gruwelijk gezicht. We gingen nu echter in looppas door het bosch en verder over het vrije veld. Hier kregen we fel artillerievuur van de zijde en mitrailleur en 1885 infanterievuur van voren. Hier is menig kameraad gevallen. Wij drongen door tot een holle weg en wachtten hier tot 's middags 2 uur op versterking. Van hier ging ik nog ongeveer 500 meter mee, toen de voor mij bestemde kogel me trof. Eerst kreeg ik een kogel in den ransel, die me geen letsel berokkende. Ik lag juist en wilde mijn geweer afschieten, opeens voelde ik een doffe druk aan de rechterborst en toen vloeide ook 1890 al het bloed. De kogel drong de borst binnen, rakte langs de ribben, kwam bij de onderste rib weer uit. Hij ging zeer gelukkig, de wonden genezen goed, alleen heb ik pijn in de borst bij hoesten en slikken. Ik lag met mijn wonden van 's middags half drie tot den anderen morgen halfzes. In het vrije veld zonder verband; ge kunt dus begrijpen hoeveel bloed ik verloren heb, en de kogels floten nog tot 's avonds 7 uur 1895 over me heen, zonder me echter meer te treffen. Zulk een nacht hoop ik nooit meer te beleven.

BELGIË.

Dwaze berichten.

1900 LONDEN, 21 Sept. (Reuter.) Volgens een telegram aan de "Times" uit Ostende zouden de gevallen van insubordinatie onder de Beiersche troepen te Brussel zeer veelvuldig worden. Een van de meest bijzondere dezer gevallen is, dat eenige trein transporten van Fransche gevangenen uit Maubeuge door de Beiersche bewakers in staat werden gesteld te vluchten. De Franschen maakten van die gelegenheid gebruik, verlieten de 1905 treinen en verborgen zich in naburige huizen, waar ze kleeding en andere benodigdheden ontvingen. Een aantal der gevangenen is aldus ontkomen. Men schat dat aantal op achtduizend. De insubordinatie schijnt een gevolg van beleedigingen, waaraan de Pruisen zich schuldig maken jegens de Belgische koningin, die een Beiersche prinses is. (Men zal waarschijnlijk de "Times" geen onrecht doen, als men dit heele verhaal dwaasheid noemt. Het berust natuurlijk op verhalen uit Brussel, waar, zooals onze eigen berichtgever opmerkt, de meest zonderlinge verhalen de ronde doen. "t Is nog steeds te zot om alleen te loopen", schreef hij hieromtrent hedenmorgen. Het verhaal van De "Times" geeft van deze uitspraak een bevestiging. Red. H.)

1915

OOSTENRIJK.

Keizer Franz Joseph.

De Oostenrijksch-Hongaarsche legatie te 's-Gravenhage zendt de volgende mededeeling:
De Keizer en Koning Franz Joseph, wiens overlijden in zeker deel der pers is bericht,
1920 zelfs tweemaal in den loop der jongst-verloopen twee weken, heeft eergisteren een
bezoek gebracht aan het hospitaal, dat door de aartshertogin Maria Josepha in het
Keizerlijk Paleis te Augarten is ingericht. Gedurende zijn langdurig bezoek
bezichtigde de keizer alle verdiepingen en richtte in hunne moedertalen, het woord
1925 van hun toestand en van hunne wenschen. Bij zijn komst en terugkeer werd de souverain
opgewacht door duizenden personen, die, onder het aanheffen van het volkslied, Z. M.
zulke stormachtige ovatiën brachten, dat het keizerlijk rijtuig niet dan stapvoets
naar den Hof burg kon terugkeeren.

1930 **NOORWEGEN.**

De neutraliteit van Noorwegen.

CHRISTIANIA, 21 Sept. (W. B.) Frithjof Nansen heeft hier een rede gehouden, waarin
hij den eenjarigen dienstplicht en een nauwe militaire aansluiting aan Zweden
verlangde, ter waarborging van de onafhankelijkheid van het Skandinavisch
1935 schiereiland in de toekomst. Deze eischen worden door de geheele pers gesteund. In de
rede wees Nansen er verder op, dat de berichten der laatste dagen omtrent uitlatingen
in de Engelsche en Fransche pers, die de houding van Noorwegen onbillijk critiseeren,
het beste bewijs zijn voor de kritieken toestand van het Noorden. Zweden en Noorwegen
dienden te zamen te gaan, het lot van beide landen was nauw verbonden. Een van buiten
1940 komend gevaar voor den een was ook voor den ander een gevaar. Beide koninkrijken zijn
vast besloten hun neutraliteit tot het uiterste, zoonoodig met de wapenen, te
verdedigen. Europa moest overtuigd zijn, dat Noorwegen, indien het aangevallen mocht
worden ten einde het te dwingen zijn neutraliteit of de daaruit voortvloeiende
1945 rechten op te geven, zich tot den laatsten druppel bloed zou verdedigen. En datzelfde
kon ongetwijfeld ook van Zweden worden gezegd.

ROEMENIË.

Roemenië neemt maatregelen.

LONDEN, 21 Sept. (Reuter.) Volgens een telegram uit Rome aan de "Daily Mail" heeft de
1950 Roemeensche regeering bij Italiaansche fabrieken honderd millioen patronen besteld.

Laatste Berichten.

Op het Westelijk oorlogstoeoneel.

De kathedraal van Reims gebombardeerd.

LONDEN, 21 Sept. (Eigen bericht). De "Times"-correspondent te Parijs seint, dat
volgens een ooggetuige de beschieting van Reims Vrijdag aanving. De Duitschers hadden
een stelling ingenomen op een hooggelegen terreingedeelte ten noorden van de stad; de
Fransche positie bevond zich ten zuiden en ten westen van Reims. Het Duitse
geschutvuur richtte een geweldige verwoesting in het gebouw aan. De zegsman van de
1960 "Times" vertoefde Zaterdagochtend een uur in het kerkgebouw. Door de granaatscherven
waren de versieringen en de gekleurde ramen totaal vernield. Volgens berichten uit
Bordeaux zou de kerk in vlammen zijn opgegaan. De Fransche regeering heeft aan alle
mogendheden het volgende protest doen toekomen: Zonder eenige reden van militaire
noodzaak, alleen uit het genoegen om te verwoesten, hebben de Duitse strijdkrachten
1965 de kathedraal van Reims aan een stelselmatige en felle beschieting onderworpen. Op
dit oogenblik is vermaarde basiliek slechts een ruïne. De regeering der republiek
acht zich verplicht deze schandelijke daad van vandalisme aan de algemeene
verontwaardiging prijs te geven, een daad die door een heiligdom van onze
geschiedenis aan de vlammen te wijden, de menschheid beroofd van een onvergelijklijk
1970 deel van haar artistiek erfdeel.

De Duitse lezing van de slag aan de Aisne.

Van Duitse zijde wordt ons gemeld: Dat hij de bloedige worsteling tusschen Oise en
Marne de Fransche troepen eerst beproefden de Duitse rechtervleugel te omvatten,
1975 daarna om het front te doorbreken. Al deze pogingen zijn beslissend afgeslagen. De
Duitse rechtervleugel, in de laatste dagen zeer versterkt, kon elke poging tot
afsnijding beletten, zoodat de Duitse generale staf verklaart, dat de aanval van
den vijand is mislukt. In het centrum hebben de Duitschers zeer sterk verschanste
1980 stellingen ingenomen en konden zij tegen de overmachtige Fransche troepen
standhouden. Veertien dagen streed hier het Fransche leger zonder enig voordeel te
behalen. De Duitse generale staf constateert daarom, dat het weerstandsvermogen van

1985 de Franschen is verlamd. Van Noyon tot Belfort zijn alle aanvallen der Franschen bloedig afgeslagen. De Duitsche legeraanvoering liet eerst alle aanvallen gaan om de Fransche troepen te vermoeien. Zij was in de door haar zelf gekozen stelling zeker van het succes, vooral omdat deze stelling elken dag meer verschanst werd en versterkt door nieuw aankomende troepen. Sedert 4 dagen vergenoegt de Duitsche aanvoering zich niet meer met afweren, maar is zij overgegaan tot het offensief. Vooral aan het centrum is dit offensief krachtig, ondanks regen en storm rukken de Duitsche soldaten voort. Veel oorlogsbuit is reeds vermeersterd.

1990 **Op Zee.**

Het zeegevecht bij Dar-es-Salaam.

1995 Volgens een bericht van de Engelsche admiraliteit is in een gevecht bij Dar-es-Salaam, zooals men in het Ochtendblad heeft kunnen lezen, de Duitsche kanonneerboot "Möwe" in den grond geschoten door den Engelschen kruiser "Pegasus", welke op zijn beurt door den Duitschen kruiser "Königsberg" totaal ontredderd werd. Over deze oorlogsschepen geven wij naar aanleiding van dit gevecht, de volgende bijzonderheden: De "Möwe" is een z.g. opnemingsvaartuig van 650 ton. Het liep in 1906 van stapel. De bewapening bestaat slechts uit 5 machine-geweren. De bemanning telt ongeveer 100 man.

2000 De "Pegasus" (reeds in 1897 gebouwd) is 2200 ton groot; de snelheid is 20 knoop; de kruiser heeft 8 kanonnen van 10 c.M. en 8 van 4.7 c.M. Met [=Het] pantserdek is 5 c.M. dik. De bemanning is 234 man. De "Königsberg" heeft een waterverplaatsing van 3550 ton, terwijl de bewapening bestaat uit 10 kanonnen van 10 c.M. en 8 van 5.2 c.M. De snelheid is 24 knoop. De bemanning is 322 koppen groot. De "Königsberg" is van

2005 veel nieuwer datum dan de "Pegasus".

FRANKRIJK.

Het bezoek van Sembat en Briand aan Parijs.

2010 De ministers Sembat en Briand zijn in opdracht van de regeering naar Parijs geweest. In een interview met een "Temps"-medewerker te Bordeaux verklaarde de eerste, dat, toen de regeering naar Bordeaux vertrok, besloten werd voortdurend nauw contact met Parijs te onderhouden. Bovendien heeft president Poincaré als zijn wensch te kennen geven, dat de ministers voortdurend door persoonlijk bezoek in verbinding zouden blijven met de verschillende deelen van het land. Thans was het doel van de reis

2015 geweest na te gaan of de maatregelen, getroffen voor de voorziening van de hoofdstad met levensmiddelen, goed werkten en om te zien hoe de algemeene toestand te Parijs was. De minister was uiterst tevreden over hetgeen hij gezien en gehord had. Van verwarring en wanorde, mochten deze al in de eerste dagen hier en daar zijn voorgekomen, was geen sprake meer. De ondersteuning aan de gezinnen der opgekomen

2020 verlofgangers wordt geregeld uitgedeeld. Ten slotte bracht minister Sembat hulde aan generaal Gallieni voor de wijze waarop deze zijn taak van militair gouverneur opvatte. Onze indruk is, aldus eindigde Sembat het onderhoud, onze indruk is, dat er zowel te Parijs als aan het front, orde, vertrouwen en toewijding heerschen.

2025 **BINNENLAND.**

De ontwikkeling van het bedrijfsleven hier te lande.

Naar aanleiding van het buitmaken van een Duitsch schip waarop een Nederlandsche scheeps-hypotheek was gevestigd, schrijft een inzender ons, dat de bescheiden rente, waarmede men hier te lande uit een oogpunt van soliditeit tevreden is, blijkbaar geen

2030 waarborg is tegen ernstige verliezen en dat de groote voorliefde voor obligaties ons land trouwens reeds heel wat geld heeft gekost, getuige Brazilianen, Mexicanen, sommige Amerikaansche obligaties etc. Hij meent dat men beter zou doen geld in goede Nederlandsche zaken te steken, wat volgens hem slechts bij uitzondering geschiedt. Daar deze meening ongetwijfeld sterk verbreid is, is het wellicht nuttig er op te

2035 wijzen, dat zij in strijd is met de ontwikkeling die hier te lande in de laatste jaren in het bedrijfsleven heeft plaats gevonden. Er is ongetwijfeld een tijd geweest, waarin voor Nederlandsche ondernemingen uiterst moeilijk geld was te verkrijgen. Dit hield niet alleen verband met een voorkeur voor meer of minder soliede obligaties (indien dat het geval ware geweest, dan zouden onze binnenlandsche

2040 ondernemingen zich eenvoudig op die wijze, in plaats van door aandeelenuitgiften geld hebben kunnen verschaffen), doch met de algemeene economische structuura [structuur?] Nederland is nu eenmaal van oudsher een handels-, landbouw en veeteelt staat geweest. De zeer terecht gevolgde vrijhandels-politiek hier te lande, waardoor de belangen van deze hoofdtakken van ons volksbestaan zijn gediend, heeft

2045 aanvankelijk de schaduwzijde gehad dat het opkomen van een groote fabrieksnijverheid werd belemmerd, aangezien deze in het binnenland slechte en beperkt afzetgebied had, hetwelk zij bovendien met sterke buitenlandsche concurrenten moest deelen.

Geleidelijk is hierin echter wijziging gekomen. De goedkoope prijzen van grondstoffen en de naar verhouding in vele gevallen lagere loonen hebben er toe geleid dat zich
2050 meer en meer takken van industrie hier konden ontwikkelen, die in het buitenland den strijd konden aanbinden tegen een hoog beschermde industrie, welke tengevolge dier protectie te lijden had onder dure prijzen van grondstoffen. Om één enkel voorbeeld hiervan te geven: de bouw van ijzeren schepen voor de binnenvaart heeft hier te lande
2055 een zoo hoge vlucht genomen, dat een zeer groot deel der Duitsche riviervloot op Nederlandsche werven wordt gebouwd met behulp van ijzer dat hier goedkooper verkrijgbaar is dan in het productieland zelf, zoodat men daar de concurrentie tegen dezen Nederlandschen scheepsbouw slechts met groote inspanning kan volhouden. Dat dit ijzer hier goedkooper wordt geleverd, is alweder een gevolg der protectie, die de producenten in de landen met hooge beschermende rechten in staat stelt de prijzen op
2060 een hoog niveau te handhaven, wat dan echter medebrengt dat voor de hoeveelheden die tot die prijzen niet geplaatst kunnen worden, tegen lager prijs elders afzet wordt gezocht, teneinde de binnenlandsche markt niet te drukken. Werden aan onze grenzen hooge rechten op dezen invoer geheven, dan zou het voordeel voor onze nijverheid weder teloor gaan. Thans is zij daarentegen in staat krachtig van dezen fouten der
2065 protectionistische politiek te profiteeren. In tal van andere industriën heeft in de laatste jaren in Nederland een soortgelijke ontwikkeling plaatsgevonden. Het is aan deze ontwikkeling onzer nijverheid in de richting eener krachtige export-industrie te danken geweest, dat men in industrieele kringen hier te lande zich met hand en tand verzet heeft tegen de protectie-plannen van het vorig Kabinet, waardoor deze
2070 opkomende industrie zeer sterk zou zijn geschaad. Wie de ontwikkeling der fondsenbeurs te onzent in de laatste jaren heeft gevolgd, weet dat een der meest kenmerkende verschijnselen juist is geweest, dat de emissies van en de handel in aandeelen van binnenlandsche ondernemingen zich steeds meer hebben uitgebreid, hand in hand met de ontwikkeling op bankgebied. Indien niet de oorlog als storende factor
2075 tusschenbeide was gekomen, dan zou de verhouding tusschen buiten- en binnenlandsche fondsen eener- en tusschen obligatien en aandeelen anderzijds zich hier te lande stellig geleidelijk nog meer hebben gewijzigd. (Ongecorrigeerd.)

Suiker en regen.

2080 Onze correspondent te Oldenzaal meldt: Gisteren kwamen hier van Stettin via Bentheim 52 wagens met ongeraffineerde suiker, bestemd voor de Handelsvereniging Dudok de Wit & Co. te Amsterdam, De suiker was geladen in open wagens, zoogenaamde kolenbakken, en gedekt met asphalt. Deze primitieve dekking was oorzaak, dat door den aanhoudenden
2085 regen een aanzienlijk deel der suiker verloren ging, zoodat de gesmolten suiker door den bodem der wagens liep. Het vervoer geschiedde per extra-trein naar de plaats van bestemming onder begeleiding van een douaneambtenaar.

AVONDBLAD. Tweede Blad.

2090 Nederland en de oorlog.

De "Rijndam".

Reuter seint uit Londen d.d. 20 Sept.: De "Rijndam" van de Holland-Amerika lijn, van Newyork naar Rotterdam, die naar Queenstown was opgebracht, omdat zij een aantal
2095 Duitsche reservisten aan boord had, is hedenavond, nadat de Duitschers ontscheept waren, vrijgelaten en heeft hare reis voortgezet.

Visscherij en oorlog.

De Britsche admiraliteit heeft aan den Nederlandschen gezant te Londen de verzekering
2100 gegeven, dat indien de Nederlandsche haringvisschers op eigen risico en gevaar op of nabij Doggersbank willen gaan visschen, zij daarin door de Britsche marine niet belemmerd zullen worden. Hieraan wordt toegevoegd, dat mocht hun in het begin van den oorlog eenige belemmering in den weg zijn gelegd, zulks, volgens de meening der admiraliteit, was veroorzaakt doordien zich te midden van de Nederlandsche schepen
2105 een of meer Duitsche bevonden. Aan onze visschers wordt aangeraden steeds de nationale vlag geheschen te houden en vooral geen draadlooze telegraphie-inrichting aan boord te hebben.

Onbruikbaar maken van levensmiddelen.

2110 De burgemeester van Huizen heeft met machtiging van den Minister van Landbouw beslag gelegd op een voorraad rogge (80 H.L.) ten huize van een korenhandelaar. 68 H.L. was reeds met minderwaardige (muffe) tarwe vermengd om te worden bestemd voor veevoeder. 12 H.L. werden aangewezen om vervoerd te worden naar een bakker. Toen deze de zakken opende, was de rogge onbruikbaar gemaakt met petroleum. Hiervan is procesverbaal

opgemaakt.

2115

Goederen uit Duitschland.

Men meldt ons uit Winterswijk dat het goederenvervoer in de afgelopen week weer eene zeer groote uitbreiding heeft ondergaan. Dagelijks kwamen 6 à 11 treinen uit Duitse richting aan, de meeste bestaande uit 50 à 60 beladen wagens. In het geheel werden

2120

Engelsche vluchtelingen.

Men meldt ons uit Vlissingen: Morgenochtend en Donderdag zullen hier uit Duitschland via Oldenzaal aankomen extratreinen telkens met ongeveer 400 Engelsche vrouwen en kinderen die met een extra mailboot naar Engeland zullen worden overgebracht.

2125

Als spion gearresteerd.

Welke onaangename gevolgen het kan hebben, wanneer men met brieven, aantekeningen of buitenlandsche kranten het door Duitschland bezette gebied van België wil bereizen, bewijzen de avonturen, welke een Amsterdammer gehad heeft, toen hij voor zaken naar Luik moest. De Amsterdammer vertrok Woensdag van Maastricht naar Luik. Te Chérat werd hem door den Duitschen wacht alle brieven en drukwerken, orders voor de automobielfabriek Englebert te Luik, waarvan de Amsterdammer de

2130

vertegenwoordiger was, afgenomen. Te Luik verkreeg hij echter van de Kommandatur een permis, om deze brieven terug te gaan halen. Te Argenteau werd hij gearresteerd. "Ich arretiere Sie, gehen sie in "Wartlokal", klink het uit den mond van een der schildwachten. In een rijtuig, tusschen twee soldaten in, ging het daarop naar Luik. Gelegenheid, om papieren en passen te toonen, kreeg de Hollander niet. Van de

2135

Beiersche soldaten hoorde hij, dat hij verdacht werd een Engelsche spion te zijn. De zaken-correspondentie over automobielfabrieken had men blijkbaar aangezien voor

2140

spionage-aantekeningen. Te Luik op de hoofdwacht, vernam de Hollander opnieuw, dat hij een Engelsche spion was. Hij werd opgesloten in een kamer, waar nog 25 menschen waren. De huisraad in de kamer bestond uit vier matrassen en vijf stoelen en tegen den muur hingen nog de portretten van de Belgische Koningsfamilie. Midden in den nacht werd men gewekt door een officier en een Duitsch officier bogen met te ondervragen. De Hollander moest al zijn papieren, die hij nog over had, afgeven en kon daarop gaan slapen.

2145

De 25 gevangenen dronken soep, koffie of thee uit acht schaaltes. Men kreeg soep en hard, zuur en nat brood. Over dag had de Hollander gelegenheid zijn gezelschap op te nemen. Onder de gevangenen waren o. a. een strooper, die een geweer in een tuin begraven had, een dame, die een brief voor haar man in Maastricht op de bus had willen doen en een oude man, die ook familie-brieven in zijn zak had. Na nog een nacht in het wachtlokaal doorgebracht te hebben werd de Hollander eindelijk, dank zij het

2150

optreden van den directeur der bovengenoemde fabriek en van onzen consul, den heer Oudenne, losgelaten en kon hij terug keeren. Vanochtend kwam hij ons iets van zijn avonturen vertellen, vooral met de bedoeling om ieder zooveel mogelijk te ontraden met brieven, kranten, drukwerken in gedeelten van België te reizen, die door de Duitse troepen bezet zijn. Hij had den indruk gekregen, dat men zooveel mogelijk

2155

het verkeer wil belemmeren en zoo weinig mogelijk berichten uit andere landen in België wil laten doordringen. Het verkrijgen van een permis te Luik om de Duitse posten te passeeren gaat ook met groote moeilijkheden gepaard.

2160

Tehuis voor Belgische kinderen.

Aangezien blijkens ontvangen brieven er veel misverstand schijnt te heerschen omtrent het doel der Vereeniging "Tehuis voor Belgische kinderen" te Amsterdam, meent het bestuur goed te doen hierover eenige inlichtingen te geven. De vereeniging beoogt Belgische kinderen, die zich op Nederlandsch grondgebied bevinden en door den oorlog op de een of andere wijze onverzorgd zijn, tijdelijk, in vele gevallen wellicht

2165

blijvend, een tehuis te bezorgen dat hun past, zoowel wat godsdienst als maatschappelijke positie betreft. Zij betracht dit doel te bereiken door de kinderen te doen opnemen in gezinnen van denzelfden stand waaruit zij afkomstig zijn en van denzelfden godsdienst, onder voorwaarde dat die kinderen kosteloos worden opgenomen en verzorgd alsof het eigen kinderen zijn. Naar aanleiding van de voorloopige

2170

berichten in de dagbladen kwamen bij het bestuur reeds vele aanvragen om kinderen in. Daarbij bleek dat bij velen de meening bestaat, dat zij die kinderen voor altijd tot zich kunnen nemen. Zulks is nog volstrekt niet zeker. De plaatsing geschiedt alleen voorloopig. Na den oorlog zullen over die kinderen besprekingen worden gehouden met de Belgische regeering in verband met een op den 12en Juni 1902 te 's-Gravenhage

2175

2180 gesloten internationaal verdrag tot regeling der voorgedij van minderjarigen bij de wet
van 24 Juli 1003 ("St.bl." no. 233) goedgekeurd, zoodat de mogelijkheid bestaat, dat
kinderen, wier ouders overleden zijn of verloren zijn geraakt, definitief in hunne
2185 nieuwe omgeving kunnen blijven. De meeste aanbiedingen die inkwamen betroffen
meisjes. Ook voor de vele jongens worden passende plaatsen gezocht. De bedoeling is
dat de gezinnen die de kinderen opnemen, ook de zorg voor kleding en eventueel
schoolgeld op zich zullen nemen. Mocht dit in sommige gevallen bezwaarlijk gaan, dan
zal de vereeniging daarin zooveel mogelijk trachten te voorzien. Daarvoor en voor
eventueele andere uitgaven, zooals voeding bij aankomst, reiskosten, informatie-
kosten, inspectie, drukkosten enz. is natuurlijk geld noodig.

2190 Aanbiedingen tot opneming van een of meer kinderen kwamen reeds in ruime mate in,
geldelijke bijdragen echter nog zeer weinig. Het bestuur vraagt nu met aandrang aan
allen die daadwerkelijk of geldelijk tot het doe] willen medewerken, om spoedig
daarvan te doen blijken. Giften in geld of anderszins" (bijv. ondergoed, kleding,
speelgoed enz.) worden gaarne ingewacht bij onze penningmeesteresse. Hoogachtend, het
2195 bestuur: C. F. J. BRANDS, notaris, voorzitter, Heerengracht 521. Dr. WOLTRING, arts,
onder-voorz., Eerste Const. Huygensstr. 109. Mevr. E. SWAGEMAKERS, penningm. Van
Breestraat 68. Mej. A. WUBBE, secretaresse. Willemsparkweg 143. Amsterdam, 20 Sept.
1914.

2200 **WETENSCHAP.**

De uitkomsten der waarnemingen van de zonsverduistering van 21 Augustus.
Sinds eenige weken zijn de leiders der Nederlandsche zoneclipsexpeditie naar
Hernösand weer te Utrecht teruggekeerd, zonder op de terugreis eenige overlast van
den oorlogstoestand in Europa ondervonden te hebben. Dat ze hun werk onder
2205 uitstekende condities wat betreft het weer hebben kunnen verrichten werd reeds
vroeger medegedeeld. De mee naar huis gebrachte resultaten zijn inderdaad boven
verwachting mooi; over de waarde er van is natuurlijk zoolang ze nog niet nader zijn
uitgewerkt, nog niets verder te vermelden. Omtrent het lot der andere expedities,
uitgezonden ter waarneming der totale zoneclips ook naar andere landen, bericht het
2210 Engelsche tijdschrift "Nature" onder meer, dat de waarnemers van het Royal
Observatory Greenwich te Minsk bij helderen hemel hun voorgenomen fotografieën van
de corona en de chromosfeer konden maken en dat zij hun verdere waarnemingen met
succes zagen bekroond. De Engelschen te Hernösand konden, evenals onze landgenooten,
zonder bezwaar hun werk aldaar ten einde brengen en verkregen eveneens goede
2215 uitkomsten, welke een mooie aanvulling geven van de resultaten van het werk, te Minsk
verricht. Helaas moest de Engelsche expeditie naar Kief onverrichterzake terugkeeren,
zonder hun observatiepost te hebben kunnen bereiken. Evenzoo ging het, volgens een
bericht aan de *Times* van 31 Augustus, den Engelschman mr. Slater, die zijn
instrumenten reeds naar Riga had vooruitgezonden, doch zelf in Zweden bleef steken.
2220 Hij wist echter de 10 cM. lens, het eenige instrument dat hij bij zich had, in een
photografische camera te monteeren en had het geluk daarmede te Strömsund in Zweden
zeer geslaagde opnamen te kunnen doen van de corona. Hoe het den verderen
zoneclipswaarnemers gegaan is, vond ik nergens gepubliceerd. De Duitsche expedities
naar Rusland konden daar natuurlijk hun waarnemingen niet doen en werden, naar de
2225 couranten reeds mededeelden, teruggezonden; of echter die, welke naar Sannessjoën in
Noorwegen (waar, volgens berichten reeds in Hollandsche bladen overgenomen, de
Noorsche geleerde Birkeland interessante waarnemingen deed zou gaan, daar ook geweest
is, []) zag ik nergens vermeld. Het is niet uitgesloten, dat de Fransche en
2230 Amerikaansche astronomen in de Krim, evenals de Engelschen in Minsk, zoo ver van het
gevechtsterrein rustig hun plannen hebben kunnen volvoeren, in welk geval de geheele
eclips ten slotte meer resultaat zou hebben opgeleverd dan aanvankelijk te voorzien
was. H. G. C.

BEURS EN NIJVERHEID.

2235 **De Londensche Beurs.**
"Fin. News" meldt, dat men in de kringen der Londensche fondsenbeurs, zoowel als in
regeringskringen eenparig van oordeel is, dat hulp van het gouvernement bij
heropening der beurs indien eenigszins mogelijk, dient te worden vermeden.
Daarentegen meent men in bankkringen unaniem dat de regeering zoo mogelijk te hulp
2240 moet komen. De onderhandelingen in zake maatregelen die bij een heropening der beurs
dienen te worden genomen, schieten in verband hiermede slechts langzaam op, zonder
dat men echter kan zeggen, dat zij op het doode punt zijn gekomen.

De Duitsche oorlogsleening.

2245 Het resultaat der Duitsche oorlogsleening overtreft, naar uit Berlijn wordt

getelegrapheerd, alle verwachtingen. Zondagavond waren inschrijvingen op Mk. 1.26 miljoen schatkistbiljetten en op Mk. 2.94 milliard 5% obligatiën ingekomen, totaal derhalve Mk. 4.20 milliard. Daar alles wordt toegewezen, is dit de grootste leening die ooit in de wereldgeschiedenis werd gesloten. Vooraanstaande mannen op bankgebied rekenden op Mk. 2 à 2½ milliard inschrijvingen. De Rijksbank en de regeering hebben op het oogenblik slechts Mk. 1 milliard nodig. De door den Rijksdag gevoteerde Mk. 5 milliard, waarvan de regeering aanvankelijk slechts een betrekkelijk klein bedrag dacht uit te geven, is dus bijna geheel geplaatst. In aanmerking nemende dat tegen den schat die vroeger in den Juliustoren werd bewaard en die sinds het vorig jaar tot Mk. 240 mill. is vergroot, Mk. 720 miljoen aan bankpapier mag worden uitgegeven, heeft de regeering thans dus feitelijk de geheele vijf milliard ter beschikking gekregen. De Deutsche bladen wijden hooggestemde beschouwingen aan den buitengewoon gunstigen invloed der emissie, die inderdaad getuigenis aflegt van de groote geestdrift, élan en vastberadenheid waarmede de strijd wordt gevoerd. Een der directeuren van de Dresdner Bank, Geheimrat Eugen Gutman, heeft in een persgesprek, waarin het buitengewoon gunstige resultaat der leenings-uitgifte ter sprake kwam, verklaard dat de economische toestand in Duitschland naar verhouding zeer gunstig is en dat de positie in dit opzicht de verwachting van deskundigen sterk overtreft.

2265 BERLIJN, 21 Sept. (Wolff.) Het succes der inschrijving op de Deutsche oorlogsleening is zoo groot, dat de regeering in staat was de laatste storting, die aanvankelijk op 25 November bepaald was, tot 22 December te verschuiven.

Duitsche banken.

2270 De groote Duitsche banken schijnen van plan te zijn hun Augustus-balansen niet te publiceeren. Als reden wordt opgegeven, dat door het gebrekkige verkeer de opgaven van filialen met groote vertraging binnenkomen en dat personeel voor het bewerken der cijfers ontbreekt. De "Fr. Ztg." schrijft, dat zulk een besluit om meer dan één reden zou zijn te betreuren.

2275

Het Engelsche Prijzenhof.

(Ingezonden.) Uit uwe mededeeling in het *Handelsblad* van Zondagmorgen, betrekking bobbende op 't vonnis van het Engelsche Prijzenhof in zake s.s. "Marie Glaeser en andere verhypothecairde schepen, zou men kunnen opmaken, dat deze beslissing nadeelige gevolgen moet hebben voor de Nederlandsche Scheepsverbandbanken. Een dergelijke gevolgtrekking is onjuist. Immers, de schuldvordering blijft bestaan, al is het in pand gegeven vaartuig verloren, en de eigenaar zal zijn verplichtingen tegenover de bank toch moeten nakomen. Bovendien heeft de reeder zich tegen molest moeten verzekeren, daartoe genoodzaakt door de bepalingen der Verband-acte. Behalve deze waarborgen hebben de solide scheepsverbandmaatschappijen nog hun belang bij de onderpanden afzonderlijk verzekerd tegen alle gevaren, ook wegens oorlogsrisico. Het Engelsche vonnis treft daarom niet de scheepsverbandmaatschappijen maar de eigenaren of de assuradeuren, die de risico hebben willen loopen. Hoogachtend, EEN HOUDER VAN PANDBRIEVEN IN SCHEEPSVERBANDBANKEN.

2290

(Indien het juist is, dat de risico's ook tegen oorlogsmolest etc. zijn verzekerd, dan loopen de geldschietters wel is waar vermoedelijk persoonlijk vrij, doch het verlies wordt dan alleen verplaatst. Wij ontvingen nog een ander ingezonden stuk over de quaestie van het Prijzenhof, waarin onze meening wordt bestreden, dat de beslissing van dit Hof voor neutralen onbillijk is. Deze inzender schrijft: "Ik zou uw oordeel willen vragen in een soortgelijke quaestie. Onlangs vernam ik, dat een Nederlander, gehuwd met een Belgische vrouw, een hypotheek had op een pand in Namen of Luik, dat door de Duitschers is platgeschoten. Heeft volgens uw meening deze hypotheekhouder recht bij de Deutsche regeering schadeloosstelling te vragen? Het komt mij voor, dat uw antwoord "neen" moet luiden, en m.i. zeer te recht. Wat heeft de Deutsche of Engelsche regeering te maken met een hypotheekhouder van een neutralen staat, die als onderpand heeft een, aan een onderdaan van oorlogvoerende mogendheden, toebehoorend huis, schip, wissel of wat dan ook?"

2300

Naar aanleiding hiervan zouden wij willen opmerken dat de door den inzender genoemde gevallen niet gelijkstaan. Wanneer panden waarop hypotheek gevestigd waren, door troepen worden platgeschoten, dan spruit daaruit geen *geldelijk voordeel* voor de regeering van het krijgvoerende rijk voor, evenmin wanneer schepen waarop hypotheek verleend was, in den grond worden geboord. Indien een schip *opgebracht* en ten profijte van het gouvernement verkocht wordt, dan heeft dit daarentegen wél *geldelijk voordeel* van deze oorlogsdaad en het komt ons voor dat dit niet op kosten van bonafide onderdanen van neutrale staten mag geschieden. Dat het Engelsche Prijzenhof

2310

2315 trots zijn uitspraak in tegenovergestelden zin iets dergelijks heeft gevoeld, blijkt wol hieruit dat het Hof er op wees, dat de Engelsche regeering nog nader zou kunnen overwegen of zij de hypotheekhouders wil schadeloos stellen of te gemoet komen en wij blijven van meening dat onze regeering goed zal doen door van dezen wenk gebruik te maken. Red. Hbld.)

De Oostenrijksch-Hongaarsche Bank.

2320 De directie der Oostenrijksch-Hongaarsche Bank heeft een overeenkomst met de regeeringen der beide Rijkshelften in zake de oprichting van beleeningskassen goedgekeurd. In verband met de behoefte aan klein papieren geld, wegens het oppotten van contanten en de geldschaarschte tengevolge van het moratorium, heeft de Bank van 23 Juli tot 15 September meer dan Kr. 800 millioen klein bankpapier in omloop gebracht, alsmede Kr. 12.16 millioen ouden zilveren florijnen en pasmunt. De sinds de 2325 munthervorming uit het verkeer verdwenen Oostenrijksche Florijn heeft dus thans weder zijn intrede gedaan.

De handelsoorlog.

2330 In navolging van Engeland wekt men thans ook in Duitschland op tot het boycotten der goederen van vijandelijke staten, o.a. van lak en zeep uit Engeland en van cement uit België. Volgens de "K. Ztg." stolt men thans in België pogingen in het werk om cement via Nederland naar Duitschland te vervoeren.

Zilver.

2335 De heeren Samuel Montagu & Co. te Londen deelen in hun overzicht mede, dat wegens gebrek aan pasmunt, voorgesteld wordt in Britsch Zuid-Afrika gouden munt te slaan. Het verlangen om in het gebrek aan pasmunt te voorzien, is echter niet alleen beperkt tot bovengenoemd land. Ook de Ver. Staten wenschen 25,000,000 ons zilver voor pasmunt te koopen tegen een prijs, die niet boven het gemiddelde is van de noteeringen 2340 tusschen 15 Januari en 15 Juni 1914, dus ca. 27 1/4 d. Zekere Mexicaansche zilverraffinaderijen zijn aan het werk, maar de tegenwoordige hooge verzekeringskoers moedigt de verschepingen niet aan. Zooals reeds medegedeeld is het zilver, ter waarde van £40,000, dat met de "Empress of Ireland" zonk, weder boven gebracht.

2345 **Couponbetalingen.**

De firma N. M. Rothschild & Sons te Londen deelt mede, dat de October-coupons der 5% Braziliaansche funding obligatiën, 4½% Chileensche regeeringsleening, groot £275,000, zullen worden betaald.

2350 **Oogstberichten.**

In het maandelijksche bulletin van den minister van landbouw wordt betreffende den stand van zekere oogsten in Egypte medegedeeld, dat die van katoen in Beneden-Egypte goed boven het middelmatige is. In Boven-Egypte is de stand van den oogst niet zoo goed is bij 5-10% beneden het gemiddelde, behalve in de provincie Gizu met 6% boven 2355 het gemiddelde. De katoenworm heeft zoo goed als geen schade aangericht.

Suiker.

2360 Uit Rome wordt aan de "Frf. Ztg." gemeld: Naar met stelligheid verluidt, exporteert Italië aanmerkelijke hoeveelheden suiker naar Engeland. De regeering stond een uitvoerquantum toe tot 500,000 ton uit de groote suikervoorraden, die voor Zwitserland bestemd waren, vóór tot de hoogere heffing van het invoerrecht was besloten.

Uit de Vereenigde Staten.

2365 WASHINGTON, 19 Sept. (Reuter.) De Federal Reserve Board heeft het plan goedgekeurd een fonds van \$100 millioen bijeen te brengen ter vereffening der Amerikaansche schulden aan Europa.

2370 De Amerikaansche regeering verzendt \$500,000 goud naar Canada en de banken \$250,000. De geldmarkt te New-York blijft stil. In geld op termijn worden kleine omzetten à 8% gemeld. Voor prima handelswissels bedraagt het disconto thans 7%.

2375 Gemeld wordt, dat men in beurskringen te Philadelphia op hervatting van den handel in aandeelen en obligatiën aandringt. De leening der stad New-York is ca. driemaal volteekend. Het juiste bedrag kon nog niet worden vastgesteld, daar de inschrijvingslijsten nog open werden gehouden voor inschrijvingen uit het buitenland.

Naspeuringen van Paul Theelen: 21 september 1914

- 2380 Het verzoek der National City Bank, filialen te mogen oprichten in Rio de Janeiro en Buenos Ayres, is door de Amerikaansche regeering ingewilligd.
- De bestuursvergadering der Hocking Valley, waarin de uitkeering van het kwartaalsdividend werd behandeld, is verdaagd zonder dat een besluit is genomen. Het dividend had reeds 14 dagen geleden aangekondigd moeten zijn.
- 2385 Tot opvolger van den heer Paul Warburg in het bestuur der Baltimore & Ohio is de heer Felix Warburg gekozen.